

Technická univerzita v Liberci

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra: Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky
Studijní program: Sociální práce
Studijní obor: Sociální pracovník

RESOCIALIZAČNÍ PROGRAM
RESOCIALIZATION PROGRAM

Bakalářská práce: 11-FP-KSS-3033

Autor:
Karin ROHLOVÁ

Podpis:

Vedoucí práce: Mgr. Stanislav Voržáček

Konzultant:

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	Příloh
63	13	0	4	21	1+1CD

V Liberci dne: 10. dubna 2012

.

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická
Akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Karin ROHLOVÁ**
Osobní číslo: **P09000039**
Studijní program: **B7508 Sociální práce**
Studijní obor: **Sociální pracovník**
Název tématu: **Resocializační program**
Zadávací katedra: **Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cíl bakalářské práce: Charakterizovat resocializační program a zjistit jeho význam pro respondenty.

Požadavky: Formulace teoretických východisek, příprava průzkumu, sběr dat, interpretace a vyhodnocení dat, formulace závěrů.

Metody: Obsahová analýza spisové, právní a legislativní dokumentace.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

ANTIER, E. Agresivita dětí. 1. vyd. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-808-2

ČÍRTKOVÁ, L. Forenzní psychologie. 2. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-213-4

MAREŠOVÁ, A. Sociálně patologické jevy u mládeže a návrh opatření k omezení jejich vzniku. 1. vyd. Praha: IKSP, 1997. ISBN 80-86008-34-7

MARTÍNEK, Z. Agresivita a kriminalita školní mládeže. 1. vyd. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2310-5

MATOUŠEK, O. Mládež a delikvence. 2. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-771-X

MATOUŠEK, O. Rodina jako instituce a vztahová síť. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1993. ISBN 80-86429-19-9

MENDEL, R. A. Méně slov a více pomoci: účinné a neúčinné metody při snižování kriminality mládeže. 1. vyd. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2002. ISBN 80-7338-002-1

NIKL, J. Sociálně patologické jevy u dětí a mládeže se zaměřením na jejich prevenci. 1. vyd. Praha: Policejní akademie České republiky, 2000. ISBN 80-7251-033-9

PEŠATOVÁ, I. Sociálně patologické jevy u dětí školního věku. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2003. ISBN 978-80-7372-291-3

SCHELLEOVÁ, I. Právní postavení mladistvých. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2004. ISBN 80-86432-82-3

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Stanislav Voržáček

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Datum zadání bakalářské práce:

1. dubna 2011

Termín odevzdání bakalářské práce:

27. dubna 2012

doc. RNDr. Miroslav Brzezina, CSc.
děkan

L.S.

doc. PaedDr. PhDr. Ilona Pešatová, Ph.D.
vedoucí katedry

dne

22-04-2011

Čestné prohlášení

Název práce: Resocializační program

Jméno a příjmení autora: Karin Rohlová

Osobní číslo: P09000039

Byla jsem seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má bakalářská práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložila elektronickou verzi mé bakalářské práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedla jsem všechny systémy požadované informace pravdivě.

V Liberci dne: 10. dubna 2012

.....

Poděkování

Tímto děkuji vedoucímu mé bakalářské práce, panu Mgr. Stanislavu Voržáčkovi, za cenné rady a odborná stanoviska při tvorbě bakalářské práce. Dále děkuji doc. PhDr. Vratislavě Černíkové, Csc. za pomoc a kritické připomínky, které mi napomohly k odstranění nedostatků a zejména stále povzbuzování při psaní textu. Dále děkuji své rodině za podporu a vytvoření podmínek pro studium pramenů i psaní mé bakalářské práce.

V Liberci: 10. dubna 2012

.....

Název bakalářské práce:	Resocializační program
Jméno a příjmení autora:	Karin Rohlová
Akademický rok odevzdání bakalářské práce:	2012/2013
Vedoucí bakalářské práce:	Mgr. Stanislav Voržáček

Resumé:

Bakalářská práce se zabývala problematikou resocializačního programu pro mladistvé obviněné nebo odsouzené. Teoretická část obsahuje vymezení základních pojmů týkajících se mládeže a delikvence, dohledu probačního úředníka v souvislosti s principy sociální práce, s terciární prevencí kriminality a spolupráci s dalšími institucemi. Věnuje se rodině jako významnému činiteli v oblasti výchovy a prevence sociálně patologického chování mládeže.

V empirické části je vymezen průzkum hlavních příčin zařazení jedinců do resocializačního programu. Za tímto účelem bylo provedeno empirické šetření zaměřené na zmapování, popis a analýzu základních charakteristik dětí umístěných v probačním programu. Vlastní empirické šetření probíhalo v Turnově, Jablonci nad Nisou a Semilech. Stěžejní částí studie bylo zjištění, zdali respondenti program dokončili a opět se nepodíleli na trestné činnosti. Ze sledovaného vzorku vyplynulo, že i když mladí lidé pocházejí z nepříznivého rodinného prostředí, a uvedené skutečnosti nahrávají tomu, že mohou opětovně sklouznout k páchání trestné činnosti, je možné prostřednictvím resocializačního programu dosáhnout velmi příznivých výsledků.

Klíčová slova:

Resocializační program, Probační a mediační služba, sociální práce, prevence sociálně patologických jevů, poruchy chování, rodina, adolescence

Annotation:

The bachelor project is focused on resocialization program for young defendant or convicted ones. Theoretical part contains demarcation of basic concepts regarding youth and delinquency, probation officer's control in connection with principles of social work with tertiary prevention of criminality and cooperation with other institutions. It is dedicated to a family like important factor in a section of education and prevention of social pathological behaviour of young people. In the empirical part there is defined the exploration of main causes of inclusion into resocialization program.

An empiric investigation focused on mapping, description and analyses of basic characteristics of children located in probation program was performed for this purpose. Own empiric examination was conducted in Turnov, Jablonec nad Nisou and in Semily. The finding whether the respondents completed the program and all of them did not participate in crime activity again was the key part of the study. The observed pattern showed that even if young people come from an adverse family environment and it is in favour of the fact that they may slip into committing crimes again, it is possible to achieve very favourable results thanks to resocialization program.

Keywords:

Resocialization program, Probation and Mediation Service, social work, prevention of socially pathological phenomena, behavioral disorders, family, adolescence

OBSAH

ÚVOD	12
TEORETICKÉ ZPRACOVÁNÍ PROBLÉMU.....	14
1 Terminologický exkurz	14
2 Rodina a výchova	15
2.1 Rizika rodinného prostředí	16
2.2 Analýza rodinného prostředí	17
2.3 Deprivace a subdeprivace.....	19
2.4 Období adolescence.....	21
2.5 Změny v dospívání	22
3 Socializace a resocializace	24
4 Chování a poruchy chování.....	26
4.1 Symptomy poruch chování F91 podle MKN-10	27
5 Sociálně patologické jevy u dětí a mládeže	29
6 Struktura prevence kriminality	31
7 Právní aspekty péče o delikventní mládež	33
7.1 Probační a mediační služba jako nástroj péče o mladistvé.....	35
7.2 Probační program	37
EMPIRICKÝ PRŮZKUM	38
8 Cíl praktické části	38
8.1 Stanovení předpokladů	39
9 Resocializační program pro mladistvé obviněné.....	40
10 Charakteristika zkoumaného vzorku.....	41
11 Použité metody a průběh průzkumu	42
12 Získaná data a jejich interpretace.....	43
12.1 Trestná činnost mladistvých v programu REP.....	44
12.2 Rodinné prostředí	48
12.3 Užívání psychoaktivních látek.....	51
12.4 Profesní příprava.....	54
12.5 Účinnost programu REP	55
13 Shrnutí získaných výsledků a jejich vyhodnocení	58

ZÁVĚR.....	60
NÁVRH OPATŘENÍ	61
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	62
SEZNAM PŘÍLOH.....	64

Seznam obrázků, tabulek a grafů

Tabulka 2.1: Typologie rodin dle Voilandové a Buellema (1980).....	15
Tabulka 2.2: Základní psychické potřeby.....	17
Tabulka 2.3: Zasažené oblasti psychické deprivace.....	17
Tabulka 2.4: Opatření dle Zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže.....	30
Graf č. 1 Druhy provinění respondentů programu REP	39
Graf č. 2 Počty provinění při vstupu do programu REP	40
Graf č. 3 Pohlaví respondenta.....	41
Graf č. 4 Způsob jakým bylo provinění spácháno.....	42
Graf č. 5 Rodiny respondentů.....	44
Graf č. 6 Rodinná péče.....	44
Graf č. 7 Spolupráce s rodinou.....	45
Graf č. 8 Respondent požívá alkoholické nápoje.....	46
Graf č. 9 Respondenti a jejich vztah k nealkoholovým drogám.....	47
Graf č. 10 Profesní příprava respondenta.....	49
Graf č. 11 Spolupráce s respondenty programu.....	50
Graf č. 12 Respondent se dopustil protiprávního jednání.....	51
Graf č. 13 Respondenti se dopustili protiprávního jednání.....	52

Seznam použitých zkratk a symbolů

ESPAD:	European School Survey Project on Alcohol and other Drugs (Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách)
MPSV:	Ministerstvo práce a sociálních věcí
NVÚ:	Nápravně výchovný ústav
OSPOD:	Orgán sociálně právní ochrany dětí
PMS:	Probační a mediační služba
REP:	Resocializační program pro mladistvé obviněné nebo odsouzené

ÚVOD

Kriminalita a zvláště kriminalita dětí a mládeže se dnes jako pojem skloňuje v mnoha pádech. Stává se předmětem diskuzí mnoha odborníků. Společnost se k vnímání tohoto pojmu staví velmi citlivě a lidé jsou často pobouřeni jen když, vyslovíte výše zmíněná slova. Laická veřejnost si stěžuje na nedokonalé zákony a neexistenci tvrdých postihů, odborníci zvedají varovný prst nad tím, co se mladým lidem předkládá jako norma prostřednictvím televizní obrazovky, internetu a dalších médií. Hledají se způsoby jak situaci zvládnout a hlavně kdy.

Pracovníci z oblasti zabývající se touto problematikou se shodují se na tom, že problém je potřeba řešit co nejdříve v životě dítěte. Matoušek uvádí: „*Slábnou systémy sociální kontroly, které tradičně ovlivňovaly ty sféry života, jež se dnes pokládají za soukromé.*“ (Matoušek aj. 2005, s. 267) Hovoří o vlivu církve, ztrátu autority školy nebo sociální kontroly sousedů, liberalizaci přístupu společnosti k určitým sociálním jevům jako je drogy, prostituce, gamblersství atd. Zejména pak slábnoucí tradiční role rodiny, která dnes ztrácí mnoho ze svých funkcí, často se mluví o krizi rodiny. Ve společnosti je patrný stále větší sklon ke konzumnímu stylu života, hektický způsob života, který klade na psychiku člověka vysoké nároky.

„Kriminalita mladistvých jako jedna s forem sociálně patologického chování se stala významným tématem současnosti. O závažnosti tohoto tématu svědčí řada publikací, které popisují příčiny a vysvětlení tohoto chování a hledají způsoby jak toto chování eliminovat. Stoupá procento dětí, které mají potíže se svým chováním a jsou nezvladatelné. Učitelé a rodiče jsou bezbranní a mnohdy se rodiče dostávají do pozice bezmocných a nešťastných lidí, přičemž právě rodiče a rodina jsou základním kamenem ve výchově dětí.“ (Martínek 2009, s. 15).

V souvislosti s potížemi s chováním, které vyúsťuje v dětskou a mladistvou kriminalitu se tak často v diskuzích přetřásá způsob jak mladistvé či nezletilé provinilce trestat. Vznik Probační a mediační služby ČR k 1. 1. 2001 a Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže byl novým významným krokem k řešení problematiky kriminality a delikvence mládeže.

Zákon obsahuje prvky restorativní justice a součástí zákona je i výchovné opatření v podobě probačního programu. Bakalářskou práci na téma resocializace mladistvých obviněných jsem si zvolila, proto, že je mi toto téma blízké vzhledem k tomu, že pracuji v poradenském zařízení, které má akreditovaný probační program s názvem Resocializační program pro mladistvé obviněné a odsouzené. Dále jen REP.

Cílem mé práce je charakterizovat resocializační program pro mladistvé obviněné a odsouzené a zjistit jeho význam pro respondenty. Analýzou spisové dokumentace vyhodnotit zda respondenti zařazených do REPu, program řádně dokončí. V empirickém výzkumu bude zjišťováno, zda respondenti, kteří absolvovali REP, se v jeho průběhu a následujících 2 letech nedopustili protiprávního jednání. V teoretické části se nejprve zaměřím na rodinu a její význam.

Dále se budu věnovat vývojovému období adolescence, protože to je cílová skupina resocializačního programu pro mladistvé obviněné nebo odsouzené. V tomto období dochází ke komplexní proměně osobnosti v oblasti somatické, psychické i sociální.

Další část práce věnuji socializaci a resocializaci, jako procesům, které mohou přispět k rozvoji sociálně nežádoucího chování a ve druhém případě naopak k jeho nápravě. Závěr teoretické části práce je věnován řešení kriminality mladistvých, a to zejména z hlediska Zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Výše uvedený zákon se přiklání k restorativní koncepci justice.

TEORETICKÉ ZPRACOVÁNÍ PROBLÉMU

1 Terminologický exkurz

Od 1. 1. 2004 nabyl účinnosti zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, jimž došlo k vytvoření samostatného trestního práva pro mládež, zřízení specializovaných orgánů činných v trestním řízení, zavedení široké škály alternativních sankcí se zřetelem na potřeby mladistvých, rozšíření možností odklonů v trestním řízení. Tento zákon zavedl nové pojmy.

Provinění je trestný čin spáchaný mladistvým, pokud trestný čin spáchá dítě mladší 15 let, hovoříme o činu jinak trestném. **Mladistvý** je ten, který v době spáchání provinění dovršil 15 rok, ale nepřekročil 18. rok svého věku. O dítěti mladším 15-ti let hovoříme v případě, že taková osoba spáchala čin jinak trestný, ale nedovršila 15. rok svého věku. Mládeží se rozumí děti mladší 15 let a mladiství. Mládež soudí soudy pro mládež, které neukládají tresty, ale výchovná, ochranná a trestní opatření. (Štern aj. 2010)

Kriminalita je úhrn činů uvedených v trestním zákoníku obvykle popisovaných podle prostoru, času, rozsahu, struktury a pohybu. V obecném slova smyslu je to zločinnost, tedy společenský jev, kterým se rozumí souhrn trestné činnosti. **Kriminalita mládeže** je součástí celkové kriminality a zahrnuje jednání osob do věku 18-ti let, jehož důsledkem je překročení právních a společenských norem, což je charakteristické pro trestný čin. Širším pojmem než kriminalita, je **delikvence**, neboť označuje činnost porušující nejen právní, ale i společenské, tedy širší normy, takže se takové jednání vztahuje i na děti a mladistvé, kteří se tak stávají delikventy. (NICM 2012)

2 Rodina a výchova

Rodina stále zůstává jako unikátní primární sociální skupina v procesu socializace dítěte. I přes všechny vzrůstající vlivy dalších činitelů je faktorem, který se zásadně podílí na formování osobnosti mladého člověka. Jde především o období raného dětství, kdy kvalitní působení rodiny nemůže prakticky nahradit žádná jiná instituce. Rodinné prostředí je ideálním místem pro příznivý vývoj dítěte, zázemím, v němž prožívají pocity solidarity, přátelství, sympatie, lásky, bezpečí. Jedním slovem rodina je domov.

Rodina jako základní mikroprostředí zprostředkovává dítěti v průběhu sociálního učení hodnotové vzory a vzorce chování a tyto usnadňují dítěti se orientovat a navazovat pozitivní sociální vztahy. Dítě pozoruje a napodobuje způsoby chování a jednání členů rodiny. (Pešatová, 2007)

„Dítě nemůže získat základní pocit jistoty bez jistoty v blízkých lidech, nemůže si osvojit žádnou dovednost, postoj a hodnotovou orientaci pokud nebude vystaveno trvalému působení dospělých pečovateli. Pro dívku je důležité mít na očích ženu, aby se stala ženou, totéž platí obráceně u chlapců. I pro dospělé členy je rodina nepostradatelná instituce. Mít stálého partnera a děti jsou hodnoty ceněné všemi všude na světě.“ (Matoušek aj. 2008, s. 182)

Výchova dítěte během prvních let jeho života jen stěží může probíhat mimo rodinu. Všechny známé společnosti, které se pokoušely, vytvořit náhradní rodinu prostřednictvím výchovné instituce selhaly. Například známé jesle s denní docházkou nebo celotýdenní předškolní zařízení.

Pro výchovu dětí je funkční, a šťastná rodina prioritou. Pokud chce rodina správně plnit svou funkci ve výchově dítěte je zapotřebí, aby plnila nezbytné úkoly. Patří sem biologicko-reprodukční, ekonomicko-zabezpečovací, emocionální a výchovná funkce rodiny. Funkčnost rodiny je do značné míry závislá na tom, zda rodiče správným způsobem pečují o své děti. *„Chování rodičů, jejich styl výchovy a působení celé řady dalších vlivů z okolí dětí může prohlubovat buď jednání agresivní a asociální, nebo za prosociálních okolností jednání přátelské a altruistické.“* (Pešatová 2007, s. 125)

Současná rodina vykazuje negativní stránky související s tím, že ubylo volného času rodičů na vlastní relaxaci, na činnosti s dětmi, rodiče jsou podrážděni, přetížení a ve stresu. Děti jsou odkázány čím dál více na sebe, a často bez jakékoliv intervence rodičů, kteří mnohdy nevědí, kde, jak a s kým jejich děti tráví volný čas. Došlo k posunu v hodnotách a vzrůstá honba za ekonomickým standardem. (Pešatová, 2007)

2.1 Rizika rodinného prostředí

Rodina je první sociální prostředí, do kterého se dítě narodí, a rodiče jsou první, kteří se snaží svého potomka formovat. Dělají to podle vlastního hodnotového systému. V nevhodném prostředí hrozí riziko rozvoje nežádoucích projevů. Dítě si prostřednictvím sociálního učení osvojí vzorce nežádoucího chování. K rizikovému rodinnému prostředí patří:

- a) **Rodiče jsou anomální osobnosti**, a proto nejsou schopni správně plnit rodičovskou roli. Mohou to být jedinci emočně chladní bez zájmu o děti, nebo osoby s takovými návyky jako je alkoholismus.
- b) **Rodiče, kteří vychovávají nevlastní dítě** (adopce), dále tam kde se vyskytují děti s postižením, kde se v rodině objevuje nový partner a kde byl některý z rodičů jako dítě zneužíván.
- c) **Neúplná rodina**. V neúplné rodině často chybí otcovský vliv a kontrola, chybí otec jako vzor. Neúplné rodiny jsou vnímány ve společenském i odborném diskursu jako problém. V čele neúplných rodin stojí ženy. (Vágnerová, 1999)

„Děti vyrůstajících v neúplných rodinách stále přibývá, přibývá dětí vyrůstajících s nevlastními rodiči a zvyšuje se i počet tzv. Sociálních siroteků, tedy dětí, které sice mají biologické rodiče, ale ti nejsou schopni nebo ochotni o dítě pečovat.“ (Matoušek a kol., 2008, s. 182)

V České republice žije v neúplné rodině 27% dětí. (Dudová, 2008) Jestliže v neúplné rodině schází matka, zhorší se ve většině případů situace z výchovného hlediska. Pokud naopak je nepřítomen otec, nejen že dojde z výchovného hlediska k potížím, ale ekonomicky rodina strádá.

- d) **Subdeprivační zkušenost dítěte**. Rodina funguje jen formálně, v rodině schází citová stránka. Rodiče zkrátka nemají na dítě čas a situaci řeší hmotným zabezpečením dítěte a plněním jeho přání. Dítě nemusí o nic usilovat.
- e) **Nuda, nedostatek životního smyslu a cíle v rodině**. V rodině, která nic pozitivního neukazuje, se dítě nemůže nic naučit, a hledá útočiště v partě, která je mnohdy vede ke kriminální činnosti. Tráví čas v hernách nebo na diskotékách. Pro tento způsob života potřebují někde získat finance a tak si je začínou opatřovat obvykle prostřednictvím drobných krádeží. (Pešatová, 2007).

„Uvedená zjištění potvrzuje také Dunovský (1995), který říká, že nepřítomnost otce může být závažným deprivacním činitelem. Týká se to mnohých dětí žijících se svými neprovdanými či z jiných důvodů osamělými matkami, jež zůstávají bez ochrany a bez pomoci.“ (Pešatová 2007, s. 225)

2.2 Analýza rodinného prostředí

Vhodnými nástroji pro zmapování rodinné situace dítěte jsou genogram a ekomapa. Jejich konstrukci předchází rozhovor zaměřený na sběr anamnestických dat. Tvorba genogramu, který je grafickým znázorněním rodinných mezigeneračních vztahů a umožňuje přehledné zachycení i poměrně složitých vztahů, souvislostí a událostí pomocí jednotných symbolů nebo znaků. (Matoušek, 2000)

Prostřednictvím zmapování rodinné situace můžeme zjistit následující:

- a) struktura rodiny v době příchodu do programu:
- b) rozvodovost rodičů a zaměstnanost rodičů
- f) nadměrné užívání alkoholu rodiči
- g) zda, rodič páchal trestnou činnost, případně aktuálně pobývá v NVÚ

Níže uvedená tabulka 2.1, je klasifikace, kterou podali Voilandová a Buelem, je konstruována pro potřeby sociálních pracovníků a opírá se o znaky fungování rodiny, jež sociální pracovníci obvykle zjišťují. Tato typologie představuje spojitost s postupně ubývajícím schopností rodiny zvládat těžkosti. Funkce rodiny má úzkou spojitost s pácháním trestné činnosti mladistvých.

Tabulka 2.1: Typologie rodin dle Voilandové a Buellema (1980)

Rodina	Prognóza
Perfekcionistická <i>Represivní, úzkostně-neurotická, utažená</i> <ul style="list-style-type: none"> • zdůrazňující žádoucí způsoby chování • při těžkostech nejsou vztahovány orgány pečující o práva dětí, policie ani soudy • členové sami vyhledávají pomoc při těžkostech 	<ul style="list-style-type: none"> • rodina se snaží spolupracovat s odborníky
Nepřiměřená <i>Nezralá, neadekvátní, dětinská, externě závislá</i> <ul style="list-style-type: none"> • spoléhají na vnější pomoc u širší rodiny, sociálních pracovníků, komunit • oslabena schopnost předvídat (potíže ekonomické, výchova dětí) 	<ul style="list-style-type: none"> • dobré a dlouhodobé vedení sociálního pracovníka, rodinu ovlivní
Egocentrická <i>Prestížní, chladná, rozštěpená</i> <ul style="list-style-type: none"> • kariérou pohlcena • instrumentální vztahy • manželský nesoulad, násilí mezi partnery (tajně) • u dětí záškoláctví, predelikventní projevy, psychiatrické obtíže 	<ul style="list-style-type: none"> • odborných zásahů je nejistá
Asociální <i>Impulzivní, agresivní, deviantní, delikventní rodiny</i> <ul style="list-style-type: none"> • nedostatek hodnotového i sociálního napojení na společnost • uspokojování potřeb bez ohledu na platné právní normy • vztahy v rodině mělké • zanedbávání a zneužívání dětí, • agresivita mezi dospělými • dospělí nechodí do práce • zneužívání návykových látek dospělými (alkohol) 	<ul style="list-style-type: none"> • není dobrá, odborný zásah by si měl dávat realistické cíle a postupovat po malých krocích

(Matoušek a kol. 2008, s. 194)

2.3 Deprivace a subdeprivace

V další části bude objasněn pojem deprivace a subdeprivace. Jedná se o pojmy, které čas od času někde čteme nebo o nich slyšíme. Vzhledem k tomu, že deprivace a subdeprivace souvisí s rodinou a dítětem, bude o nich více napsáno v následujících řádcích. Uvedené pojmy působí dojmem, jako kdyby to byl současný jev společnosti. Děti, které vykazují známky deprivace a subdeprivace jednají nestandardně a jejich chování se vymyká normám. Mají často poruchy chování a sklon k porušování norem společnosti což vede ke kriminálnímu chování.

Psychická deprivace je však stará jako lidstvo samo, jen okolnosti jejího vzniku, intenzita a projevy se mění. *„Problematika psychické deprivace byla zkoumána už v polovině 19. století. Do té doby existovaly popisy jednotlivých případů dětí, které byly deprivované extrémním způsobem. Těmto dětem se říkalo „vlčí, “zdivočelé“ děti. Psychickou deprivaci definuje Langmeiera a Matějček jako stav, který vzniká, jestliže člověk nemá uspokojovány základní psychické potřeby v dostačující míře a po dosti dlouhou dobu.“* (Psychická deprivace dětí, 2002)

„Deprivace je stav, kdy některá z objektivně významných potřeb biologických či psychických není uspokojována v dostatečné míře, přiměřeným způsobem a po dostatečně dlouhou dobu. Základní potřeby dítěte a jejich uspokojování patří k nejdůležitějším požadavkům péče o dítě, protože motivační zdroje chování psychické a biologické potřeby musí být uspokojovány, má-li se organismus zdravě vyvíjet.“ (Vágnerová 2004, s. 593)

Psychická deprivace je závažné narušení vývoje dítěte, které může postihnout všechny složky osobnosti a chování a má velmi rozmanité klinické projevy: neurotické poruchy, depresivní rozlady, závady chování nebo apatickou otupělost. S pojmem deprivace bývá často spojována náhradní výchovná péče. Pokud dítě, nemá možnost, uspokojit základní psychické potřeby, má nedostatečný přívod podnětů vzniká deprivace.

Subdeprivace je termín, který označuje, lehčí formu deprivace. Jde sice také o obraz deprivčních příznaků, jenže v méně výrazné a méně dramatické podobě. Dnes se setkáváme právě spíše se subdeprivací, než s deprivací jako takovou.

Níže uvedené tabulky popisují základní psychické potřeby. Tabulka 2.2 a dále pokud dojde k narušení vývoje dítěte, dojde k narušení základních psychických potřeb. Tabulka 2.3 popisuje zasažené oblasti psychické deprivace. Dětem, které mají zasažené psychické oblasti jako schopnost komunikace atd. viz tabulka 2.3., schází schopnost vcítit se do druhého člověka, bojí se nových věcí, mají nízké sebevědomí, jsou úzkostné atd. Okolí těmto dětem jen těžko rozumí, ve smyslu proč se tak zvláště chovají, a ony mají velice blízko k páčání protiprávního jednání.

Tabulka 2.2: Základní psychické potřeby

Podněty a stimulace v optimálním množství	Uspokojení zájmu o lidský svět
Smysluplnosti světa	Poznatky a zkušenosti dostávají řád a smysl
Jistoty	Citový vztah dítěte k rodičům (předpoklad pro vztahy k druhým)
Vědomí vlastní identity	Dítě si vytváří představu o sobě, o tom jak ho ostatní přijímají, čeho si cení, co odmítají (tvorba sebevědomí)
Otevřené budoucnosti	Udržuje v člověku životní aktivitu

(Vágnerová 2004, s. 599)

Tabulka 2.3: Zasažené oblasti psychické deprivace

Schopnost komunikace	Schází schopnost empatie, problém s řečí, komunikace využívána k upoutání pozornosti, neschopnost přijímat a dávat lásku či jiné pozitivní emoce
Realistický pohled na svět a situace	Přijímá nové podněty s úzkostí, vzbuzují v něm obranné reakce
Adekvátní sebehodnocení	Neustále se s někým srovnávají, nízké sebevědomí, neumí prožít uspokojení
Poruchy chování	Neadekvátní úzkost, sklíčenost, uzavřenost, nespokojenost,

(Vágnerová 2004, s. 600)

2.4 Období adolescence

Práce se zabývá věkovou kategorií mladistvých. Daný věk charakterizuje období adolescence, tedy vývojové období přechodu mezi dětstvím a ranou dospělostí. Vývojové období dospívání je období, kdy se k nám klienti dostávají a je to naše cílová skupina. Dospívání zahrnuje jednu dekádu života od 10 do 20 let.

Dochází ke komplexní proměně osobnosti ve všech jeho oblastech. Dítě prochází proměnou tělesnou, psychickou i sociální. Dospívání je obdobím hledání a přehodnocování, v němž má mladý člověk zvládnout vlastní proměnu, dosáhnout adekvátního sociálního postavení a vytvořit si subjektivně uspokojivou, zralejší formu vlastní identity. (Vágnerová, 2008)

Podle teorie psychosociálního vývoje osobnosti E. H. Eriksona je členěn psychický vývoj do osmi stádií, z nichž, každé lze charakterizovat cílem, k němuž směřuje, dále problémy, které jsou pro určitou fázi obvyklé a způsoby řešení související s proměnou osobnosti. Erikson předpokládá, že člověk, musí v každém vývojové fázi vyřešit nějaký psychosociální úkol, který odpovídá očekávané úrovni jeho kompetencí a je v souladu s věkem jedince a tím co od něj společnost očekává. To znamená, že každou vývojovou fázi definuje základním úkolem, který je potřeba splnit. Pokud nedojde ke splnění jednotlivého vývojového úkolu, v dané vývojové etapě, znamená to problematičnost pro budoucnost.

Fázi dospívání označuje Erikson jako fázi identity proti zmatení rolí. Trvá od 12-20 let. Jedná se o období rozvoje identity, to znamená, že se výrazně mění pojetí identity člověka. Dospívající usilují o sebevymezení, hledají odpověď na existenciální otázky, jsou otevření nové zkušenosti, odmítají konvence a tradici. (Vágnerová, 2008)

Období dospívání Vágnerová rozděluje na část rané adolescence, což je období od 11-15 roku života dospívajícího. V tomto období dochází k tělesným změnám a nastupuje určitý posun v prožívání a chování. Po skončení tohoto raného období následuje pozdní adolescence, to je 15-20 rok života dospívajícího. Dochází ke komplexnějším psychosociálním proměnám. Období je více zaměřeno na rozvoj vlastní identity.

K výrazným charakteristikám v období adolescence ve vztahu ke kriminalitě patří, že mladý člověk je na jedné straně biologicky vyzrálá osobnost, ale na straně druhé je sociálně nevyzrálý. Pokulháva odpovědnost za své jednání, není ukončen proces identity. Mladí lidé vyhlížejí budoucnost plni očekávání, každodenní realita je pro ně málo zajímavá.

Důležitou změnou je vědomí možnosti ovládat vlastní život. A tato zkušenost s různými variantami chování je sice užitečná, ale může být i riskantní, protože adolescenti hledají hranice svých možností a někdy jdou do extrému. (Vágnerová, 2008)

Dospívající umí uvažovat hypoteticky, dostávají se do stádia formálních logických operací. Nový způsob uvažování umožňuje přemýšlet o budoucnosti. Úvahy adolescentů jsou flexibilní a nejsou zatíženy zkušenostmi, a proto občas uvažují radikálně. Stadium formálních operací charakterizuje skutečnost, že adolescent *„dokáže myslet logicky o abstraktních pojmech a systematicky testovat hypotézy. Zabývá se abstrakcí budoucností a ideologickými problémy.“* (Atkinson aj. 1995, s. 94)

2.5 Změny v dospívání

V období dospívání dochází k biologickým a fyziologickým změnám. Tělo adolescenta se mění. Puberta, která je obdobím pohlavního dozrávání, které přeměňuje dítě na biologicky zralého dospělého, trvá 3-4 roky. Je zahájena obdobím velmi rychlého tělesného růstu (adolescentní růstový spurt), spojeným s postupným vývojem pohlavních orgánů a sekundárních pohlavních znaků. (Atkinson aj. 1995)

„Psychologickým následkem puberty je, že adolescence je obdobím „bouří a krizí“, charakterizovaným náladovostí, vnitřním zmatkem a vzpurností.“ (Atkinson aj. 1995, s. 120)

Výzkumy však tento pesimistický názor nepotvrzují. Jedna studie sledovala více než 300 adolescentů, jak postupovali od šesté do osmé třídy – oni a jejich rodiče byli hodnoceni dvakrát ročně na základě pohovoru a psychologických testů. Tito mladí lidé byli hodnoceni znovu v průběhu roku, v době kdy navštěvovali poslední ročník střední školy. Získané informace ukazují, že puberta má významný vliv na vnímání vlastního těla, sebevědomí, nálady, vztahy s rodiči a příslušníky opačného pohlaví. Většina adolescentů překonala toto období bez většího chaosu.

V oblasti sociální se uskutečňují rozhodující změny v sociálních vztazích. *„Vytváření identity jedince je hlavním psychosociálním úkolem v adolescenci. Studie zjistily, že adolescenti, kteří se aktivně*

zabývají svou identitou, nebo kteří již dosáhli integrované identity, dosahují vyššího skóru při měření autonomie (Eriksonovo druhé stadium) než ti, kteří nikdy krizi identity neprošli“. (Waterman a Waterman, 1972). (Atkinson aj. 1995, s. 120)

Vztahy k rodičům a všem dalším dospělým autoritám se postupně uvolňují od závislosti dítěte na dospělém a přesouvají se k partnerství. Tradiční pohled je ten, že mezi adolescentem a jeho rodiči je „generační propast“. Výzkumy ukazují, že není reálný důkaz pro existenci generační propasti.

Rodiče se svými dětmi sdílejí více podobných hodnot a postojů než adolescenti se svými přáteli a mají stejný názor na většinu podstatných věcí. A i když se adolescenti radí se svými vrstevníky o oblastech – jak se oblékat, jakou hudbu poslouchat atd. nepřestávají hledat radu svých rodičů v některých důležitých věcech. Je však pravdou, že rodinný konflikt ve formě vyčítání, hádek a hašteření je mnohem častější v adolescenci než v kterémkoli jiném životním období a je intenzivnější v průběhu rané a střední adolescence. (Atkinson aj. 1995)

Na začátku tohoto procesu bude jeho opozice globální, i když v koutku duše souhlasí s většinou názorů a připomínek nás dospělých. Když jsme vychovávali s respektem a bez násilí má dítě dobré základy. Opouští sice svou kuklu a setřásá rodičovské otěže, ale sdružuje se stejně vyváženými vrstevníky, které si zvolí za kamarády.

Velký význam pro dospívající mladé lidi mají vrstevníci, jejich kamarádi, s nimiž se ztotožňují. Skupinová identita jim slouží jako zdroj jistoty. V této souvislosti se mění jejich vztah k normám chování, dospívající jsou ochotni respektovat jenom takové normy a pravidla, o kterých jsou sami přesvědčeni. Jestliže byla znásilňována jejich osobnost, když byli malí, ztrpčován jejich život přílišnou zátěží rodičovských přání, hrozí, že se připojí k partě podobně postižených vrstevníků, kteří také zakusili domácí násilí, ať už psychické, nebo fyzické. Domluvy je pak těžko přimějí, aby si našli lepší a vyrovnanější kamarády. (Antier aj. 2004)

3 Socializace a resocializace

V lidském vývoji je socializace ojedinělá svým charakterem a výjimečná svým rozsahem a hloubkou. Postupně začleňuje jedince do společnosti prostřednictvím mechanismů sociálního učení, které se uskutečňuje pozorováním a modelovým chováním, postoji a emocionálními reakcemi druhých lidí. Je to složitý proces osvojování a využívání sociální zkušenosti v psychické činnosti jedince a dále v jeho jednání. (Pešatová, 2007)

Proces socializace nejprve probíhá v rámci rodinného, školního i volnočasového prostředí. Člověk se narodí jako biologický tvor a v procesu socializace se stává společenskou bytostí. Socializací se člověk stává kulturní a sociální bytostí, která jedná v rámci jisté tolerance podle uznávaných pravidel, směřuje své chování ke společensky přijatým hodnotám a plní své role.

Socializace představuje pro každou společnost základní problém, a to ze dvou důvodů. Jeden je ten, že bez uspokojivé socializace vznikají sociálně narušení jedinci, kteří nedokážou respektovat normy běžného soužití a druhým problémem je fakt, že společnost bez socializace není schopna předat základní normy a hodnoty následujícím generaci a rozpadá se. Pomocí socializace se přenášejí nejen kulturní hodnoty, ale rovněž hodnoty destruované především v prostředí výrazných sociálních nerovností. (Pešatová, 2007)

Lze se například socializovat do skupiny, jejíž hodnoty a normy jsou v rozporu s běžnými celospolečenskými normami a hodnotami. Závažný je fakt, že rodina, škola, skupiny vrstevníků, masová média, politické strany vytvářejí často protikladné socializační tlaky. Vytvořily se prostory s extrémně nízkou sociální kontrolou, ohniska sociální patologie. Z toho vyplývá, že při socializaci osobnosti může docházet i k deviacím. Odchýlkám od limitů tolerance norem v určité společnosti.

Odlišná socializace např. u dětí s problémovým chováním se projevuje narušenými vztahy k jiným lidem. Mívají špatné vztahy s rodiči a deformované vztahy s vrstevníky. Typické je omezení empatie (tj. vcítění) a převládá egocentrismus. Vinu nepřičítají svým vlastním nedostatkům, za příčinu svých problémů považují něco nebo někoho jiného, nikoli vlastní jednání. (Vágnerová, 2004)

Širší pojetí sociální deviace spočívá v rozdělení sociálních deviací na negativní a pozitivní deviace. Jde o to, že za sociální deviaci je možno považovat každou odchylku od normy, tedy nejen její porušení, ale i přehánění nebo pedantní vyžadování. Deviantní chování je nepřijatelné chování s obecně přijatelnými normami chování. (Pešatová 2007)

Resocializaci slovník cizích slov definuje pojem jako *znovuvedení do společnosti, znovu zakotvení ve společnosti, znovu začlenění jedince do společnosti*. (ABZ slovník cizích slov, 2012) Cílem resocializace je aby vedla odsouzeného k sociálně vyzrálějšímu zodpovědnějšímu chování. Je to proces, ve kterém se odsouzený stává samostatnějším, rozhodujícím subjektem, s přiměřenou odpovědností za důsledky svých rozhodnutí a jednání. (Černíková, 2008)

Resocializace jako proces má vést k nápravě. Myšlenka nápravy je spojována s trestem. Má-li být trest účinný, musí vést k tomu, aby se protiprávní jednání neopakovalo. Trest by měl plnit funkci výchovnou. *Lze připomenou nápis na káznici pro mladistvé sv. Michala v Římě (r. 1718)- „trestati nepoctivé je málo, jestliže je výchovou neučíme být poctivými.“* (Černíková 2008, s. 143)

(Pytko, 1995) vymezil axiobiologické (hodnotové) charakteristiky, které jsou v resocializačním procesu naplňovány:

- *autonomie vychovávaného*
- *individualizovaný přístup, který zohledňuje zvláštnosti a potřeby jedince*
- *otevřenost sociálního prostředí, ve kterém by proces resocializace měl probíhat*

Otevřenost sociálního prostředí dovoluje využívat bohatost sítě sociálních vztahů, sociálních interakcí pro intenzivní resocializační proces.

Během resocializace mladistvých delikventů v rámci specializovaných zařízení omezujících osobní svobodu přetrvávají prvky represe. (Vynutitelnost trestu) V posledních letech se však začínají rozvíjet resocializační programy organizované nejčastěji neziskovými organizacemi, které uplatňují prvky, které nenarušují vazby na rodinu a nejbližší sociální okolí. Resocializace je dosahováno prostřednictvím sociálního kontaktu a výchovného působení. Mladistvý se učí zodpovědnému chování spojeného s konkretizací představ a podmínek života ve společnosti. To je předpoklad pro zdařilou sociální integraci během i po ukončení programu.

4 Chování a poruchy chování

Chování je psychická činnost, kterou se člověk projevuje navenek. Chování jedince se mění situací, vlivem prostředí, subjektivním prožíváním. Chování z hlediska sociálního můžeme rozlišit na chování prosociální (žádoucí) a nežádoucí (disociální). Pokud je, chování silně odlišné od sociálních norem hovoříme o poruchách chování. (Pešatová, 2007)

Podle stupně závažnosti hovoříme buď o chování asociálním, antisociálním a o chování podmíněně psychopatologickém.

Asociální chování je nespolečenské, neodpovídá mravním normám, ale výrazným způsobem společenské fungování nenarušují ani neohrožují. Je to například záškoláctví, lhaní, útoky atd. Pokud budeme hovořit o chování antisociálním, potom máme na mysli uvědomované protispolečenské chování kriminálního charakteru, je v rozporu s právním řádem společnosti. Jedná se o krádeže, poškozování cizí věci, prostituce, násilná trestná činnost, vydírání, šikana atd.

„Chování podmíněné psychopatologicky. K tomuto typu chování patří např. sexuální aberace, dromománie (chorobná útekost.).“ (Pešatová 2007, s. 142,143)

Poruchou chování se u dětí označuje řada výchovně nežádoucích projevů, které jsou často důsledkem narušení jejich sociální přizpůsobivosti. Většina těchto poruch nemá jen jednu příčinu, je to souhrn mnoha vlivů. Každý člověk je biopsychosociální bytost a tak se jeho vývoj rozvíjí v těchto třech rovinách. Nejedná se o duševní onemocnění.

Při posuzování, zda je přítomna porucha chování se vždy musí brát na zřetel, vývojový stupeň jedince (fyzický a mentální věk), četnost výskytu poruchy chování a intenzitu. Diagnóza poruch chování musí obsahovat opakující se stabilní vzorce chování, ve kterých jsou porušovány sociální normy, pravidla a práva druhých. V mezinárodní klasifikaci nemocí (dále jen MKN-10) jsou poruchy chování vyjádřeny příslušným kódem F-91.

4.1 Symptomy poruch chování F91 podle MKN-10

- a) agrese k lidem
- b) agrese ke zvířatům
- c) destrukce majetku a vlastnictví
- d) nepoctivost nebo krádeže
- e) vážné násilné porušování pravidel před třináctým rokem:

Opakované opuštění domova v noci i přes zákazy rodičů, útky z domova, opakované záškoláctví, časté a intenzivní výbuchy zlosti, vzdorovitě a provokativní chování, trvalá silná neposlušnost

O poruchách chování hovoříme obvykle až ve středním školním věku i když se nežádoucí chování vyskytuje již dříve. „*Pět až dvacet procent školních dětí tvoří skupinu s diagnózou poruchy chování*“ (Pešatová 2007, s. 137)

Škola se za určitých podmínek může stát zdrojem nepřiměřené zátěže v tom smyslu, že je na žáka kladena nepřiměřená učební zátěž, problematická osobnost pedagoga nebo nepřijetí sociální role žáka aj. Tato skutečnost může vést k poruchám chování. (Pešatová, 2007)

Další rizika přináší vliv vrstevnické skupiny, která přirozeně vzniká ve třídě. V některých případech mohou být tyto skupiny zárodkem asociálních part. Jejich vzniku napomáhá neangažovanost pedagoga, který preferuje nebo naopak zatracuje některé žáky. Jako další faktor jsou nároky, které škola na žáka klade. Nejdříve je to zcela odlišný životní rytmus, na který se některé děti špatně zvykají. Dále to může být rozpor mezi autoritou učitele a autoritou rodiče.

Je potřeba říct, že o poruchu chování jde v případě, že chování je u daného dítěte extrémní, respektive porušuje sociální očekávání přiměřené věku. Poruchy chování v dětském věku mohou mít jak přechodný charakter, tak se dále mohou upevňovat. Včasný edukační zásah velmi významně ovlivňuje další vývoj dítěte. (Pešatová, 2007)

Poruchy chování bývají často spojeny s nepříznivým psychosociálním prostředím, včetně neuspokojivých vztahů v rodině a následného selhávání ve škole. Tyto děti mají sníženou schopnost

empatie a slabé nebo vymizelé pocity viny. Tento stav vyplývá často z toho, že nezažili citovou vazbu a nevyvinulo se u nich citlivé svědomí. Tato situace, ale není jen u rodin nefunkčních, vyskytuje se i ve zdánlivě zdravém prostředí, kde se na výchově podílejí oba rodiče a sociální vazby s okolím jsou navenek dobré.

Mezi možné příčiny poruch chování dětí z úplných rodin, které se jeví, jako funkční patří nuda a nedostatek životního smyslu a cíle. V rodině, která nedělá nic pozitivního ani dítě nedělá nic pozitivního, nemůže se tomu naučit. A tak končí v partě, která je mnohdy vede ke kriminální činnosti. Tyto děti tráví čas v hernách a na diskotékách a brzy jim dojdou prostředky k vedení takového života a potřebuje si je obstarat. Takové chování, je obvykle spojeno s drobnými krádežemi, které pak přerůstají v organizované akce.

„Kriminalisté z Prahy sledovali v roce 1996 pětadesát skupin dětí a mládeže, jež se ve volném čase pohybovaly v prostředí heren a diskoték. Třicet osm z nich, což jsou plné tři čtvrtiny, prokazatelně překračovalo zákon.“ (Pešatová 2007, s. 128)

Obecně platí, že u poruchy chování jsou více zastoupeni chlapci. Poměr chlapců k dívkám je udáván 4 - 12:1. Poruchy chování se projevují u 10-15% dětí a adolescentů. (Pešatová 2007)

5 Sociálně patologické jevy u dětí a mládeže

Se slovy jako patologie, sociální patologie se setkáváme poměrně často. Můžeme o nich číst v tisku nebo v odborné literatuře nebo novinách, rovněž je můžeme slyšet v rozhlase nebo televizi. Termín sociální patologie zahrnoval velmi širokou oblast sociálních jevů a do sociologie jej zavedl H. Spencer, který ve druhé polovině 19. století studoval podobnosti vývoje společnosti. Slovo patologie vzniklo spojením dvou řeckých slov pathos, což znamená utrpení nebo vzrušení a logos, které má význam slovo, nauka nebo řeč.

Sociální patologie jako pojem, který definuje mnoho autorů. Jeví se jako zajímavé tvrzení Havlíka, který konstatuje, že sociální patologie je obvykle chápána jako *„závažné odchylky od chování, které je pokládáno za „normální“. tj, které je v souladu se schválenými normami je běžné, pro většinu typické. Jde o takové porušování normy, které překračuje určité formálně stanovené neformálně sdílené „hranice“, za nimiž jsou již odchylky vnímány jako ohrožující, pobuřující, neúnosné apod. A nejsou tolerovány“.* (Sochůrek 2009, s. 8)

Sociální patologie u dětí a mládeže má úzkou spojitost s nevhodným působením rodiny, ať už ve smyslu toho, že rodiče nemají na děti čas vzhledem k přílišnému časovému presu v zaměstnání a dalších aktivit, které musí absolvovat k zajištění chodu domácnosti, případě tvorby své vlastní kariéry nebo naopak dochází k dalšímu extrému, kdy děti jsou vystaveny nevhodnému výchovnému působení disociálních rodičů, kteří obvykle nemají zaměstnání, dlouhodobě pobírají sociální dávky. Paradoxně tito rodičové mají časový prostor se dětem věnovat, ale nedělají to.

V obou případech nastává psychická deprivace, jen oblast citového strádání se liší v intenzitě uspokojení jednotlivých potřeb. Nevyrovnanost ve výchově přináší své ovoce v podobě kriminality dětí a mládeže. Což je sociálně patologický jev, který vykazuje zásadní porušování sociálních norem v dané společnosti, přičemž normou rozumíme, to co je pro danou společnost běžné, přijatelné a všeobecně přijímané. U dětí a mládeže v souvislosti se sociální patologií je typickým znakem skupinové provinění.

Tento společný jmenovatel se týká jak krádeží, záškoláctví, ničení majetku tak i další trestné činnosti, kterou tito mladiství delikventi páchají. Sociální kontext k vrstevníkům je zřejmý, a tak i preventivní programy pro děti a mládež jsou koncipovány na místech, kde je možnost skupinového

působení. Společným jmenovatelem bývá agrese a agresivita. Nejprve je důležité rozlišit mezi těmito dvěma pojmy.

Agresivita je vlastnost nebo postoj, vnitřní pohotovost k agresi. Je to v podstatě schopnost organismu zaktivizovat své síly k boji a dosažení nějakého cíle. S tím úzce souvisí schopnost aktivně vzdorovat potížím. Někdy se hovoří o celkové snaze člověka dosáhnout uspokojení vlastních potřeb, zejména výživových a pohlavních. (Edelsberger, 2000)

Z toho plyne, že zdravá míra agresivity je člověku prospěšná v tom smyslu, patří k obranným mechanismům jeho psychiky a tedy k udržení jeho duševní rovnováhy.

Na druhé straně je tady pojem agrese. Z latinského „agressio“, což znamená výpad případně útok proti jiné osobě, věci nebo zvířeti. Jde o jednání, které má za cíl zaútočit a ublížit, zničit nebo zneškodnit objekt, osobu nebo zvíře. Agrese sleduje záměr a cíl někomu, nebo něčemu výrazně způsobit újmu. Historie lidstva snad v žádném okamžiku lidských dějin nevykresluje obraz společnosti, jako ten, který nejeví žádné známky agrese.

Lidé i zvířata jsou tvorové, kteří disponují s touto složkou osobnosti. Jde spíše o to, jak tuto vlastnost korigovat a neupevňovat tento vzorec chování jako způsob, kterým lze uspokojit své potřeby na úkor jiných osob, tím že pod pohrůzkou, nebo vykonaném násilí dosáhneme kýženého výsledku. Mnoho odborníků se shoduje na tom, že upevňováním takového vzorce chování vede k posilování agrese. Zvláště toto platí v případě dětí. Teorie sociálního učení, zdůrazňuje význam zástupného učení, nebo-li, učení pozorováním. Mnoho vzorců chování se učíme sledováním chování druhých lidí a pozorováním následků, které jim přináší. Sledování násilí v televizi, v kině nebo na internetu má přímou souvislost se vzrůstající agresí mezi dětmi.

„Děti, které sledovaly, kreslené filmy obsahující násilí se staly ve svých interakcích s ostatními dětmi agresivnějšími, zatímco děti, jež sledovaly kreslené filmy neobsahující násilí, neprojevovaly žádné změny v agresivním chování vůči ostatním dětem.“ (Atkinson aj. 1995, s. 460)

Byly provedené mnohé výzkumy a studie, vytvořeny modelové situace, které se zabývaly agresí a agresivitou a z těchto studií vyplývá, že: *„pozorování živých nebo nafilmovaných modelů agresivního chování zvyšuje pravděpodobně agresivní chování u diváka. Může to být jeden z důvodů, proč jsou děti, které rodiče krutě trestají, nadprůměrně agresivní. Rodiče poskytují model agresivního chování.“* (Atkinson aj. 1995, s. 458)

6 Struktura prevence kriminality

Slovník sociální práce definuje prevenci jako „*soubor opatření, jimiž se předchází sociálnímu selhání a to zejména těm typům selhání, které ohrožují základní hodnoty společnosti.*“ (Matoušek 2003, s. 164)

Prevence kriminality představuje pokus eliminovat trestnou činnost ještě před jejím započatím nebo před jejím pokračováním. Do prevence kriminality tak náleží veškeré aktivity směřující k předcházení páchaní trestných činů, k snižování jejich výskytu cestou zamezení páchaní nebo neutralizaci příčin a podmínek vzniku trestných činů. Patří sem opatření, jejichž cílem je zmenšování rozsahu a závažnosti kriminality ať již prostřednictvím omezení kriminogenních příležitostí nebo působením na potenciální pachatele a oběti trestných činů. (Zapletal, 2008)

Podle okruhu adresátů lze prevenci kriminality členit na primární prevenci, kdy je adresátem předem neurčený okruh osob, sekundární prevenci, která se orientuje na rizikové skupiny potenciálních pachatelů nebo potencionálních obětí a terciární prevenci, jež je zaměřená na pachatele a oběti v zájmu prevence recidivy.

Podle obsahu členíme prevenci na sociální, která se zaměřuje na sociální faktory, situační prevenci, která se orientuje na zmenšování počtu příležitostí k páchaní trestné činnosti a prevenci viktimmnosti jež je zaměřená na potenciální oběti trestných činů.

Hlavním cílem primární prevence není omezování kriminality. Ta je orientována na celou společnost, její instituce a občany. Představuje preventivní působení na nejširší společnost, která se dosud nemusela dostat do kontaktu s trestnou činností. (Zapletal, 2008)

Primární prevence sociální se zaměřuje k dosažení vyšší kvality života celé společnosti. Patří sem výchovné, vzdělávací, osvětové a poradenské aktivity přičemž je obzvláštní pozornost věnována pozitivnímu ovlivňování dětí a mládeže. (Zapletal, 2008)

Primární situační prevence sleduje zlepšení bezpečnostní situace na území celého státu. Aktivity se zaměřují na fyzické prostředí a faktory, které ovlivňují příležitosti z páchaní trestných činů. (Jde např. o uzamykání, kontrola přístupu, osvětlení, označování majetku atd.). (Zapletal, 2008)

Sekundární prevence je chápána jako přímá strategie orientovaná na jedince a skupiny kriminálně rizikové. Jde o včasnou identifikaci a oblasti s aktuální či hrozící vysokou kriminalitou s cílem dosáhnout intervence dříve než dojde ke spáchání trestného činu. Preventivní opatření z oblasti sekundární prevence se týkají ve velké míře mládeže a zasahují do sféry volného času.

Sekundární sociální prevence se zaměřuje na činnost ve specializovaných aktivitách z oblasti sociální péče, prostřednictvím poraden linek důvěry, sociálních pracovníků, výchovných poradců ve školách, protidrogových koordinátorů atd.

Sekundární situační prevence má za cíl zlepšení bezpečnostní situace v místech se zvýšeným ohrožením kriminalitou. (Centra velkoměst, velké průmyslové aglomerace, sídliště apod.)

Terciární prevence se orientuje na jedince a skupiny, kteří se již v minulosti dopustili trestné činnosti a na osoby, které se již v minulosti staly oběťmi trestných činů, tedy tam kde již společnost kriminalitou zasažena byla. Terciární kriminální prevence se uskutečňuje ukládáním a výkonem trestů a ochranných opatření.

Terciární sociální prevence se uplatňuje v rovině resocializační. Jde o informační organizační, poradenská a sociální opatření, jež ve spojení s aktivitou motivovaných jedinců mají umožnit jejich integraci do společnosti a rehabilitaci. (Zapletal, 2008)

Terciární situační prevence se týkají konkrétních lokalit a komunit, které jsou již zasaženy kriminalitou. (např. krádežemi, vloupáním nebo loupežemi). Terciární prevence viktimnosti směřuje k co nejširší rehabilitaci osob, které se již staly oběťmi trestné činnosti. (Jde o informace a výcvik s cílem zabránit opakované viktimizaci). (Zapletal, 2008)

Prevence ve výše uvedených rovinách, patří do systému opatření, která má ve společnosti vazbu na již se vyskytující sociálně patologické jevy. V rámci této práce je zaměřena na oblast mladistvých delikventů. Každý druh uvedené prevence je způsob jak využít dostupné zákonné prostředky k ochraně společnosti. Na každou etapu kriminální dráhy mladistvých působí určitý druh prevence.

7 Právní aspekty péče o delikventní mládež

Zákon č. 218/2003 Sb., ze dne 25. června 2003, o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o změně některých zákonů (zákon o odpovědnosti ve věcech mládeže) v platném znění, je nástrojem, který vymezuje pravidla trestní odpovědnosti mládeže. Formuluje základní zásady a postupy, které se používají během řízení s mladistvými.

Zákon prohlubuje zásadu, že trestní represe má mít jen pomocnou úlohu, protože hlavním cílem obnovení narušených společenských vztahů je začlenění dítěte nebo mladistvého do rodinného, sociálního prostředí s důrazem na prevenci páchání protiprávních činů. Za provinění lze mladistvému uložit tyto druhy opatření: viz tabulka 2.4. Z uvedené tabulky je patrná různá míra výchovného působení v rámci zákonných opatření v péči o mládež.

Tabulka 2.4: Opatření dle Zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže

Výchovná opatření	Ochranná opatření	Trestní opatření
Dohled probačního úředníka	Ochranné léčení	Obecně prospěšné práce
Probační program	Zabrání věci nebo jiné majetkové hodnoty	Peněžitě opatření
Výchovná povinnost	Ochranná výchova	Peněžitě opatření s odkladem jeho výkonu
Výchovné omezení		Propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty
Napomenutí s výstrahou		Zákaz činnosti
		Vyhoštění
		Domácí vězení
		Zákaz vstupu na kulturní a jiné společenské akce
		Odnětí svobody podmíněné odložené na zkušební dobu Odnětí svobody podmíněné odložené na zkušební dobu s dohledem
		Odnětí svobody nepodmíněné

(Štern aj., 2009, s.)

7.1 Probační a mediační služba jako nástroj péče o mladistvé

V české právní legislativě nabyt účinnosti zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě. Výše uvedený zákon je další nástroj v péči o mladistvé delikventy. Tato instituce na poli trestní politiky vychází ze dvou disciplín, a to sociální práce a práva, hlavně trestního.

Co se rozumí pod názvy probace a mediace? Pojem probace pochází z latinského slova probāre. Který znamená zkoušet, ověřovat, dohlížet. Mezi probační činnosti patří zejména, zajištění výkonu a dohled probačního úředníka u uložených alternativních trestů a opatření. (Štern aj. 2009)

Mediací rozumíme dobrovolné, osobní a přímé setkání oběti a pachatele trestného činu za účasti mediátora. Jedná se o odborné postupy pracovníků Probační a mediační služby (dále jen PMS) realizované v přípravné fázi trestního řízení před rozhodnutím státního zástupce či soudce. V podstatě jde o to, urovnat konflikt, který nastal spácháním trestného činu. (Štern aj. 2009)

Mediátor je pracovník, který si musí během spolupráce vytvořit takové podmínky, aby jak pachatel, tak oběť nepocíťovali podjatost, to znamená, že pracovník musí věnovat stejnou pozornost potřebám, jak oběti, tak i pachatele. Obě strany právem očekávají nestrannost a profesionální zdatnost jako základní výbavu mediátora.

„V případě, že mediaci nelze uskutečnit, realizuje PMS tzv. jiné činnosti směřující k urovnání konfliktního stavu. Obsahem je spolupráce pracovníka s pachatelem trestného činu, obětí, zástupci postižené komunity a dalších osob, jejímž výsledkem je zpracování zprávy pro soudce či státního zástupce.“ (Štern aj. 2009)

Probační a mediační služba deklaruje 3 základní cíle a opírá se o prvky restorativní justice. Integraci pachatele - podpora poškozeného - ochrana společnosti

Restorativní justici chápeme jako morální i materiální nápravu škody, uvedení věcí do původního stavu, hledání a odstraňování příčin, které vedly pachatele ke spáchání trestného činu. Zkrátka jde o to zjistit jak dát věci do pořádku, urovnat a minimalizovat následky, které trestný čin způsobil. Jde o sociální kontext trestného činu. Zpravidla většina z nás oprávněně očekává, že pachatel bude patřičně potrestán v závislosti na tom jakou újmu jednotlivci, nebo společnosti způsobil.

Pocitujeme určitý druh satisfakce, když vidíme a slyšíme, že je pachatel uznán vinným, odsouzen a spravedlivě potrestán. Málokdo z nás si však položí otázku v souvislosti s tím, že jsou tady i další lidé, jimž se v důsledku spáchaného činu “ obrátil život na ruby”. Událost trestného činu nepříznivě ovlivňuje životy řady lidí. Howard Zehr hovoří o pavučině vztahů, jíž jsme všichni určitým způsobem spojeni. *„Trestný čin podle něho způsobuje zpřetrhání přediv pavučiny vztahů. Restorativní justice se snaží hledat cesty, jak tato přediva opět obnovit nakolik je to jen možné.“* (Štern aj. 2009)

Všechna usnesení o zahájení trestního stíhání mladistvých jsou Policií České republiky zaslána příslušnému středisku PMS, kde specialista pro práci s mládeží, rozhodne, zda PMS vstoupí do trestního řízení a zahájí v něm další kroky. PMS rozhodne, zda vstoupí do trestního řízení a zahájí v něm další kroky. Rozhoduje se individuálně případ od případu. PMS dále usiluje o to, aby do přípravného řízení vstoupila ve věcech mladistvých či dětí mladších 15 let, neboť cílem její činnosti v této oblasti je urovnání konfliktu, dále pak rychlá intervence, náhrada škody poškozenému a návrh dalších opatření.

Mladistvý klient v rámci přípravného řízení spolupracuje dobrovolně, ve vykonávacím řízení je klient zařazen do probačního programu na základě rozhodnutí soudu pro mládež. Standardně ve vykonávacím řízení jsou rozhodnutí soudu pro mládež a pověření k výkonu probačních činností zasilána střediskům PMS. Probační a mediační služba je bezplatná, může se na ni obrátit jak poškozený, tak mladiství a jeho zákonní zástupci.

7.2 Probační program

Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, uvádí, že pokud dojde k zahájení trestního stíhání proti mladistvému, je nutno bez odkladu informovat dané středisko PMS. Probační a mediační služba pak může hned od počátku účinně pracovat s klientem a navrhnout tak nejvhodnější způsob práce s mladistvým. Pracovník hned na začátku kontaktuje rodinu mladistvého, hledá příčiny selhání, které mladého člověka zavedlo na dráhu trestné činnosti. Zjišťuje, zdali se jedná o jednorázový jev, nebo má trestná činnost hlubší kořeny a podle toho rozhoduje o dalším postupu v podobě výchovného opatření, zejména je mladistvému navržen probační resocializační program.

V České republice fungují resocializační probační programy, které jsou akreditované ministerstvem vnitra. Seznam těchto probačních programů nalezneme na stránkách ministerstva spravedlnosti. V současnosti na území republiky aktivně pracuje 19 probačních programů, které jsou specializované pro specifickou cílovou skupinu klientů. Např. drogově závislé, prvopachatele či osoby s opakovanými střety se zákonem.

Probační program zejména zahrnuje sociální výcvik, psychologické poradenství, terapeutický program, program zahrnující obecně prospěšnou činnost, vzdělávací doškolovací či jiný vhodný program k rozvíjení sociálních dovedností a osobnosti mladistvého, a to s různým režimem omezení v běžném způsobu života, který směřuje k tomu, aby se mladistvý vyhnul chování, jež by bylo v rozporu se zákonem, a k podpoře jeho vhodného sociálního zázemí a k urovnání vztahů mezi ním a poškozeným.

Probační program schvaluje ministr spravedlnosti a zapisuje se do seznamu probačních programů vedeného ministerstvem spravedlnosti. (Štern aj. 2009)

V případech kdy se jeví jako nevhodný probační program, PMS využívá výchovnou povinnost, která vyplývá ze Zákona č. 218/2003 Sb. - vykonat bezplatně ve svém volném čase společensky prospěšnou činnost určitého druhu.

EMPIRICKÝ PRŮZKUM

8 Cíl praktické části

Mladí pachatelé trestné činnosti se dostávají do konfliktu s normami společnosti, ve které žijí. Historické prameny dokládají, že tento jev je starý jako lidstvo samo. V další části čtenáře seznámím s programem, který se zaměřuje na cílovou skupinu mladistvých pachatelů trestné činnosti. Jedná se o program resocializace mladistvých obviněných nebo odsouzených.

Cílem resocializačního programu je dosáhnout pozitivní změny v chování a životních podmínek u dětí a mládeže. Společně s rodinou pomáhá dětem a mladistvým vyrovnat se s nepříznivou sociální situací a měnit návyky a způsob života, který by mohl vést ke konfliktu se společenskými normami. Projednáváním protiprávních činů účinně přispívá k tomu, aby se děti a mladiství nadále nedopouštěli protiprávního jednání.

Východiskem empirického průzkumu bylo zjištění hlavních příčin zařazení jedinců do resocializačního programu. Za tímto účelem bylo provedeno empirické šetření zaměřené na zmapování, popis a analýzu základních charakteristik dětí umístěných v probačním programu. Průzkum byl prováděn v rozmezí roku od ledna do prosince roku 2010. Vlastní empirické šetření probíhalo v Turnově, Jablonci nad Nisou a Semilech. V rámci průzkumu byla analyzována dokumentace 31 respondentů – mladistvých, kterým byl uložen resocializační program pro mladistvé obviněné nebo odsouzené. Další skupina respondentů byla vybrána z roku 2009. Bude zjišťováno, zda se respondenti nedopustili protiprávního jednání po ukončení resocializačního programu během následujících dvou let. Jedná se o vzorek 24 respondentů.

Resocializační program pro mladistvé obviněné nebo odsouzené je jediný probační program v Libereckém kraji. Kapacita sociální služby je 80 klientů, z toho 30 klientů je zařazeno do resocializačního programu. V rámci programu jsou zařazení mladiství, kteří se dopustili protiprávního jednání a na základě doporučení Probační a mediační služby je jim nabídnuta pomoc ještě před rozhodnutím soudu nebo usnesením státního zástupce. Ročně resocializační program probíhá program u přibližně 30 mladistvých.

8.1 Stanovení předpokladů

Na základě vlastních sociálních zkušeností a empirického průzkumu byly stanoveny níže uvedené předpoklady:

- a) 90% respondentů zařazených do resocializačního programu, program řádně dokončí.
- b) 80% respondentů, kteří absolvovali resocializační program, se v jeho průběhu a následujících 2 letech nedopustili protiprávního jednání.

Východiskem pro předpoklady bylo, že z praktických zkušeností práce s mladistvými vyplývá, že většina z nich program dokončí řádným způsobem. Důvody proč se mladiství dopouštějí protiprávního jednání, souvisí s mnoha faktory. (špatná ekonomická situace v rodině, neúplná rodina, deprivace a supdeprivace, školní selhávání, drogy, nevhodná společnost) Během konzultací s klienty vyplývá, že jejich jednání bylo nedomyšlené, zkratkovité. Obvykle jsou to prvopachatelé trestné činnosti. Klienti mají nedostatečné právní vědomí. Pohybují se v prostředí, které vykazuje známky slabé sociální kontroly. Mladí lidé mají nedostatek zkušeností, nerozvinutou úroveň odpovědnosti a touhu zažít dobrodružství.

9 Resocializační program pro mladistvé obviněné

„Probační resocializační program je specializovaný program realizovaný externím poskytovatelem, tj. Subjektem stojícím mimo PMS. Tento typ programu zajišťuje buď výkon rozhodnutí soudu spočívající v konkrétní povinnosti obviněného či odsouzeného podrobit se programu se specifickým zaměřením nebo nabízí pomoc a podporu také těm obviněným a odsouzeným, kteří se sami na základě svého uvážení chtějí programu účastnit.“ (Štern aj. 2009, str. 81)

Resocializační program pro mladistvé obviněné nebo odsouzené nabízí odbornou pomoc, informace a podporu dětem, mládeži a jejich rodinám. Program je poskytován v rámci sociální služby ambulantního charakteru, která poskytuje odborné sociální poradenství nezletilým, mladistvým a jejich rodičům v nepříznivých životních situacích.

Resocializační program trvá 6 měsíců a klient má k dispozici 33 hodin aktivit (kontakt každý týden). Program lze na základě dohody klienta s poskytovatelem prodloužit, opakovat, přerušit. Úspěšnost programu je měřena kvalitou navázané spolupráce a dodržení pravidel programu na základě sjednané dohody a její dodržení. Hodnocení úspěšnosti programu probíhá sledováním chování klientů v průběhu programu, tj. po dobu jejich zařazení do programu. (sleduje se páčání trestné činnosti klientů, jejich chování ve školách, informace se získávají od rodičů a dalších institucí OSPOD, PMS atd.)

Program vychází z předpokladu, že bude poskytovat službu, která prostřednictvím metod práce resocializuje a integruje ohroženou cílovou skupinu nedospělých jedinců do společnosti a podporuje a posiluje dotčené rodiny, zejména v oblasti výchovy. Služba je v souladu se zákonem 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže. Jedná se o službu, která má individuální charakter a v rámci metod sociální práce je do spolupráce zapojena i celá klientova rodina.

Je to služba, která pomáhá předcházet umístování dětí do výchovných ústavů pro děti a mládež, poskytuje podporu klientovi a jeho rodině. Jedná se o službu, která je při práci s danou cílovou skupinou, z ekonomického hlediska jednou z nejlevnějších. Resocializační program pro mladistvé obviněné nebo odsouzené pomáhá předcházet recidivě protiprávního jednání a účinně přispívá k tomu, aby se mladistvý nadále zdržel páčání protiprávního činu, našel si společenské uplatnění odpovídající jeho schopnostem a rozumovému vývoji a odčinil újmy vzniklé jeho protiprávním jednáním.

10 Charakteristika zkoumaného vzorku

Cílová skupina jsou mladiství, kteří jsou ve věku od 15–ti do 18-ti let (a jejich rodiny), respondenti programu jsou i ti, kteří v průběhu zařazení do programu dosáhnou 15-ti let, nebo v průběhu programu dosáhli 18 let a program dokončují po 18. roce věku. Jsou vedeni v rejstříku PMS a byli obžalováni nebo odsouzeni a mají v rozsudku uloženo absolvovat probační program. Dále mladiství, kteří byli obviněni nebo odsouzeni, ale nejsou vedeni v rejstříku PMS a nemají v rozsudku uloženo absolvovat probační program.

Mladiství, kteří páchají provinění, nebo vykazují chování, které má charakter provinění a jsou ohroženi umístěním do specializovaných školských zařízení (Ústavní nebo ochranná výchova). Pro většinu respondentů má velký význam parta, málo z nich má strukturovaný volný čas. Většina respondentů má nedostatečné právní vědomí.

Mladiství si stanovují své cíle, které chtějí v průběhu programu dosáhnout. Rovněž tak rodiče si stanovují své cíle prostřednictvím, kterých chtějí svému dítěti pomoci dosáhnout jeho cílů. Poskytovatel se souhlasem respondenta rovněž stanovuje své cíle. Dosažení cílů se v průběhu programu kontroluje, a to respondentem, rodičem a poskytovatelem.

11 Použité metody a průběh průzkumu

Pro svou bakalářskou práci byla zvolena metoda anamnézy, obsahové analýzy spisové, právní a legislativní dokumentace. Byla provedena analýza spisové dokumentaci, jejíž součástí byly také soudní rozsudky, usnesení státního zástupce, vyjádření pedagogicko-psychologické poradny, sociální anamnézy, statistické listy dále zprávy praktických a odborných lékařů, zprávy z psychiatrické léčebny, zprávy z diagnostického ústavu. Sledováno bylo období roku 2010 a podle jednotlivých měst, kde je probační program REP realizován.

Vzorek se týká 31 respondentů, za rok 2010 z města Turnov, Semily a Jablonec nad Nisou. Dále 24 respondentů, kteří absolvovali a ukončili program v roce 2009. Výše zvolenou metodou byly, získány a zpracovány informace do níže uvedených grafů. Průzkum probíhal během roku 2010, kdy respondenti docházeli do probačního programu. Vzhledem k tomu, že program trvá přibližně půl roku, někteří respondenti pokračují v programu v následujícím roce. Vzhledem k časové dotaci 33 hodin, kterou má k dispozici každý respondent, může dojít ke zkreslení časového údaje, pokud respondent např. onemocněl, byla konzultace nahrazena. Ve spisové dokumentaci se objeví údaje o prodloužení probačního programu.

12 Získaná data a jejich interpretace

Program resocializace mladistvých probíhá pro Semily v prostorách PMS, v Jablonci nad Nisou v prostorách PMS, v Mnichově Hradišti a Turnově v pronajatých prostorách. Úzká spolupráce je rovněž se sociálními pracovníky OSPOD městských úřadů v Turnově, Semilech v Jablonci nad Nisou a Mnichově Hradišti. Finanční prostředky na program jsou získávány formou dotací z MPSV ČR a rovněž od města Jablonec nad Nisou a města Mnichova Hradiště. Studium spisové dokumentace bylo zjištěno následující:

- a) 2 respondenti program neabsolvovali dle pravidel probačního programu
- b) 16 respondentů do programu dochází (program probíhá)
- c) 13 respondentů program řádně ukončilo

Zaznamenaná data byla vyhodnocena statistickými metodami. Zpracování dat probíhalo postupně v několika etapách. Získané údaje o respondentovi byly zapisovány do záznamových listů. Pro přehlednost zjišťované znaky byly uspořádány do skupin.

- a) trestná činnost
- b) rodinné prostředí
- c) užívání psychoaktivních látek (kouření, užívání alkoholu, ostatní drogy)
- d) profesní příprava

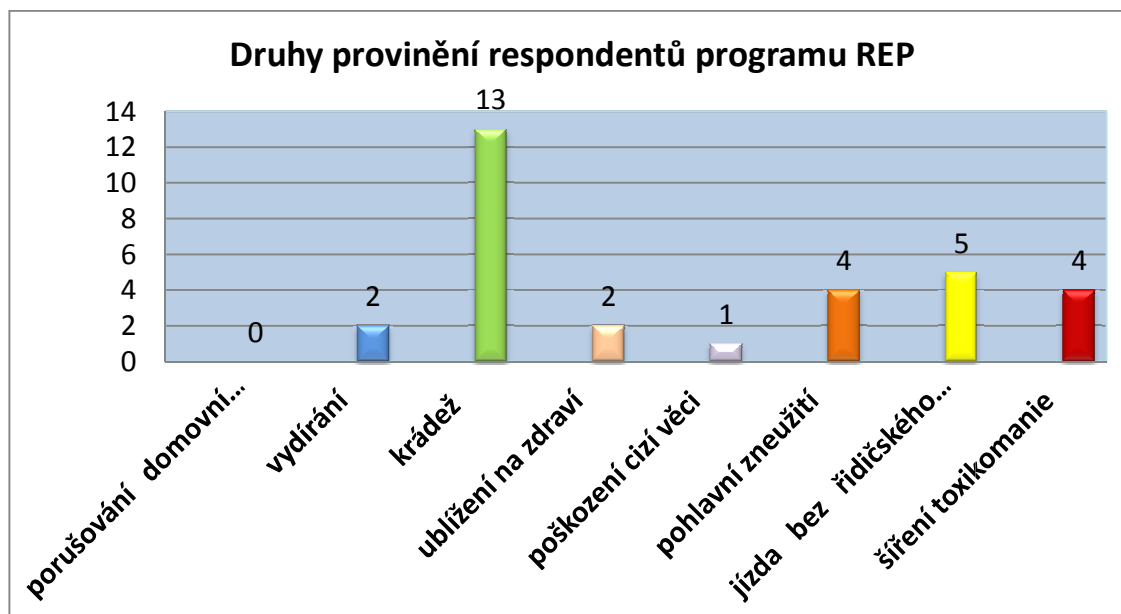
U každého respondenta bylo zaznamenáno celkem 35 údajů.

12.1 Trestná činnost mladistvých v programu REP

Sledováním druhů provinění respondentů v programu bylo zjištěno, že nejvyšší počet provinění se týkal majetkové trestné činnosti. 13 respondentů se dopustilo trestného činu krádeže. Provinění týkající se jízdy bez řidičského průkazu 5 respondentů a za šíření toxikomanie a pohlavní zneužití byl uložen probační program 5 respondentům.

Z průzkumu vyplynulo, že majetková trestná činnosti úzce souvisí s ekonomickou situací v rodině. Kdy většina mladistvých ze sledovaného vzorku pochází z rozvedené rodiny a jsou v péči matky. (viz graf č. 6). Nedostatečné právní vědomí a špatná ekonomická situace rodiny jsou spouštěče, které vyústí v protiprávní jednání v podobě majetkové trestné činnosti.

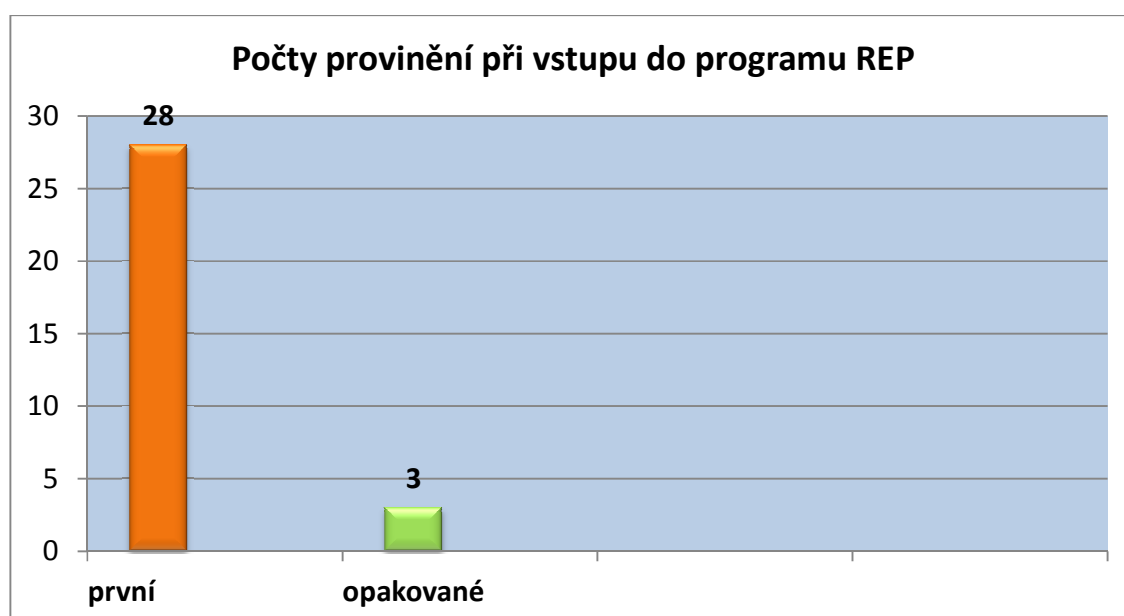
graf č. 1

(vlastní sociální šetření, 2010)

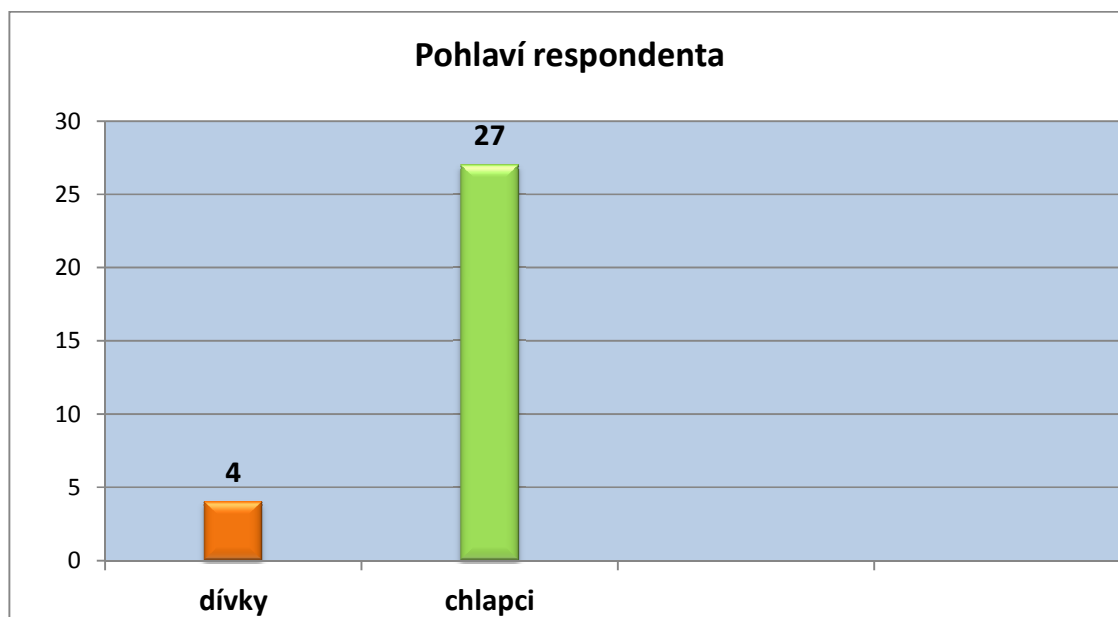
Níže uvedený graf č. 2., znázorňuje: počet provinění při vstupu do programu. V drtivé většině se jedná o první provinění (28 respondentů). Mladiství neměli žádnou předchozí zkušenost s trestnou činností. Tři respondenti se dopustili opakovaného protiprávního jednání ještě před patnáctým rokem života. Jednalo se o trestný čin krádeže a vydírání. Ve všech třech případech došlo k opětovnému spáchání trestného činu krádeže.

graf č. 2

(vlastní sociální šetření, 2010)

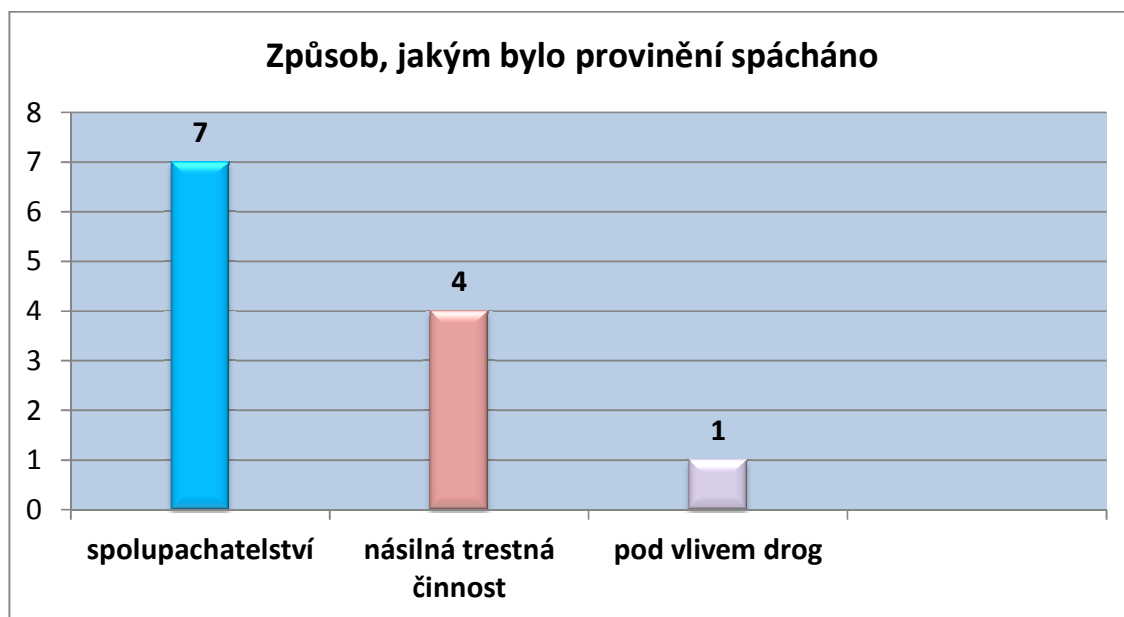
graf č. 3

(vlastní sociální šetření, 2010)

Násilnou trestnou činnost páchali hlavně chlapci většinou ve skupině. Bylo zaznamenáno loupežné přepadení staršího občana, vloupání, poškozování a ničení veřejného majetku. Násilnou trestnou činnost páchali častěji respondenti romského původu. Tuto skutečnost potvrzují i další výzkumy, uvádí se, že specifickým rysem romské kriminality je i vysoká míra zapojení dětí do kriminálních aktivit, které okrádají chodce a cestující v hromadné dopravě. Pokud je takovéto jednání schvalováno skupinou, k níž mladí patří, zvyšuje se pravděpodobnost fixování takových vzorců chování. (Pešatová, 2007)

graf č. 4

(vlastní sociální šetření, 2010)

Z výše uvedeného grafu č. 4 vyplývá, že 7 respondentů spáchalo trestný čin ve spolupachatelství, 4 respondenti spáchali násilný trestný čin (vloupání 2 krát, přepadení, a ničení veřejného majetku) a 1 respondent, spáchal trestný čin pod vlivem drog. Druh provinění respondentů je uveden v grafu č. 1.

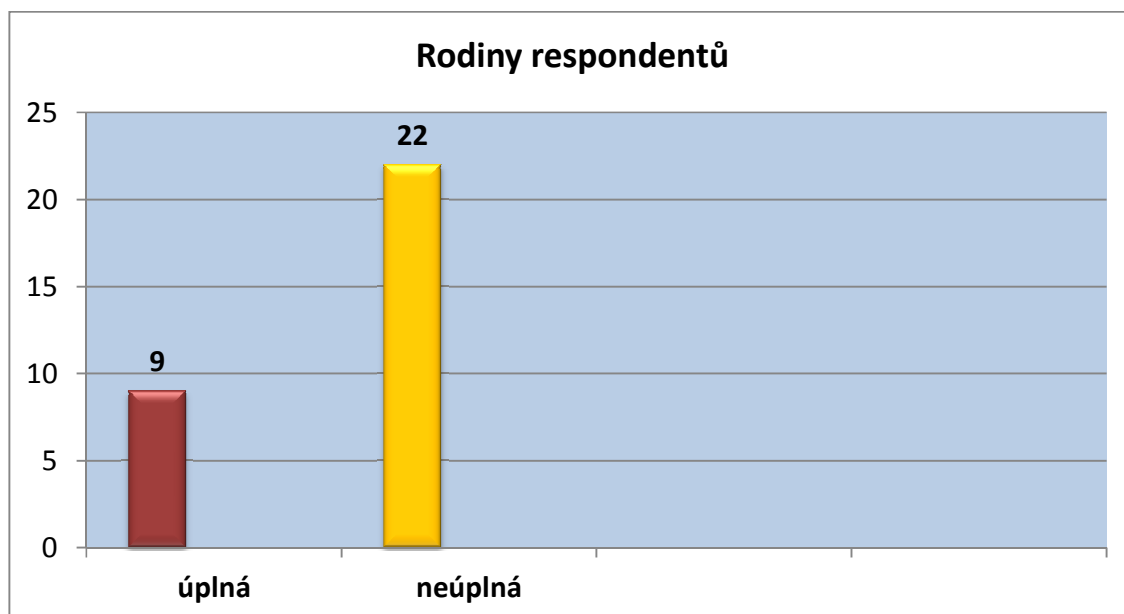
12.2 Rodinné prostředí

Respondenti přicházeli do resocializačního programu často z neúplných rodin, ve kterých chyběl otec nebo matka, případně oba rodiče. Rodiče byli buď rozvedeni, otec nebo matka rodinu opustili, nebo jeden či oba rodiče byli ve vězení. Většina respondentů přišla z rodiny, kde byl pouze jeden rodič, který kromě jiných problémů často nezvládal ekonomické zabezpečení rodiny. Tento fakt ukazuje, že v neúplné rodině je větší pravděpodobnost výchovného a ekonomického selhání, které vede k páchání trestné činnosti mladistvých.

Děti jsou svěřené obvykle do péče matky. Dochází ke zhoršení ekonomické a sociální situace rodiny. Chybí socializační vliv otce. Celkový emočně sociální vývoj takového dítěte, se odlišuje od vývoje dítěte v úplné rodině. Schází pozitivní vzory a příklady z vlastní rodiny. Nejčastějším důvodem, proč ženy zůstávají samy, je chybějící nebo nespolehlivý partner, jak vyplynulo z rodinné anamnézy ve spisové dokumentaci.

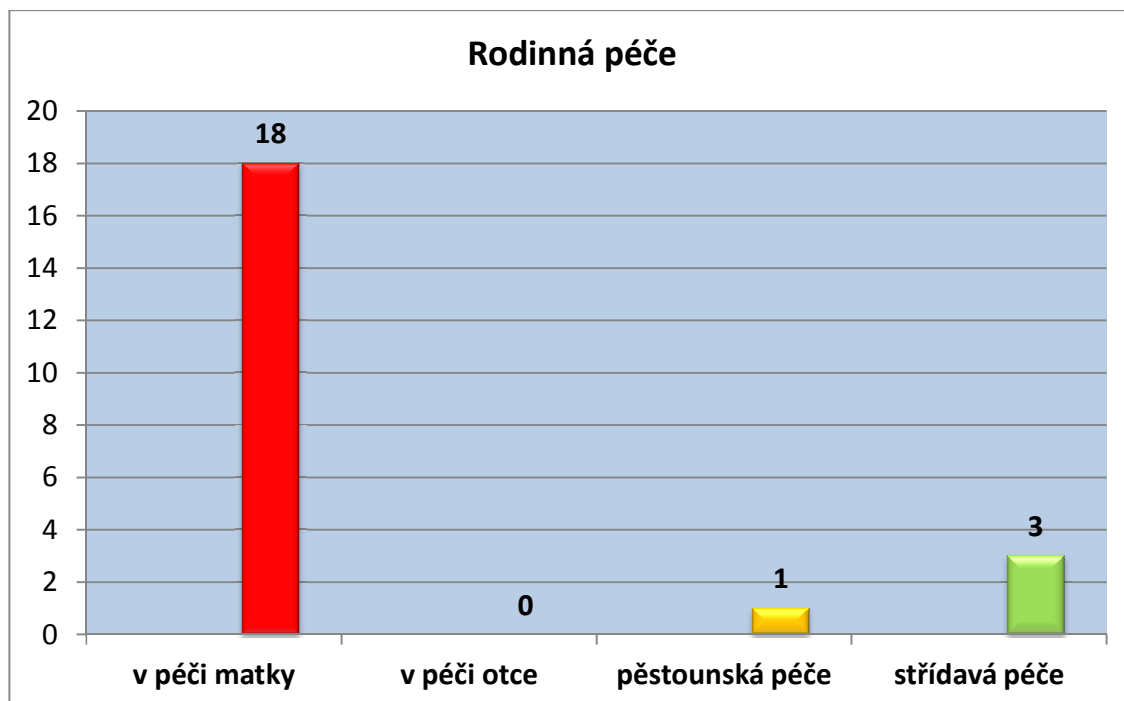
Ze zkoumaného vzorku vyplynulo, že 22 respondentů žije v neúplné rodině. Obvykle, jsou respondenti svěřeni do péče matky. Respondenti ve střídavé péči byli 3 a 1 respondent byl v pěstounské péči tety po smrtelné autonehodě svých rodičů. 7 respondentů žije v úplné rodině, ve dvou případech se jednalo o rodinu doplněnou a v 1 případě manželství fungovalo jen formálně. Rodiče se chtěli rozvést, ale zatím nikdo z nich nepodal žádost o rozvod z finančních důvodů. Viz graf č. 5 a 6.

graf č. 5

(vlastní sociální šetření, 2010)

graf č. 6

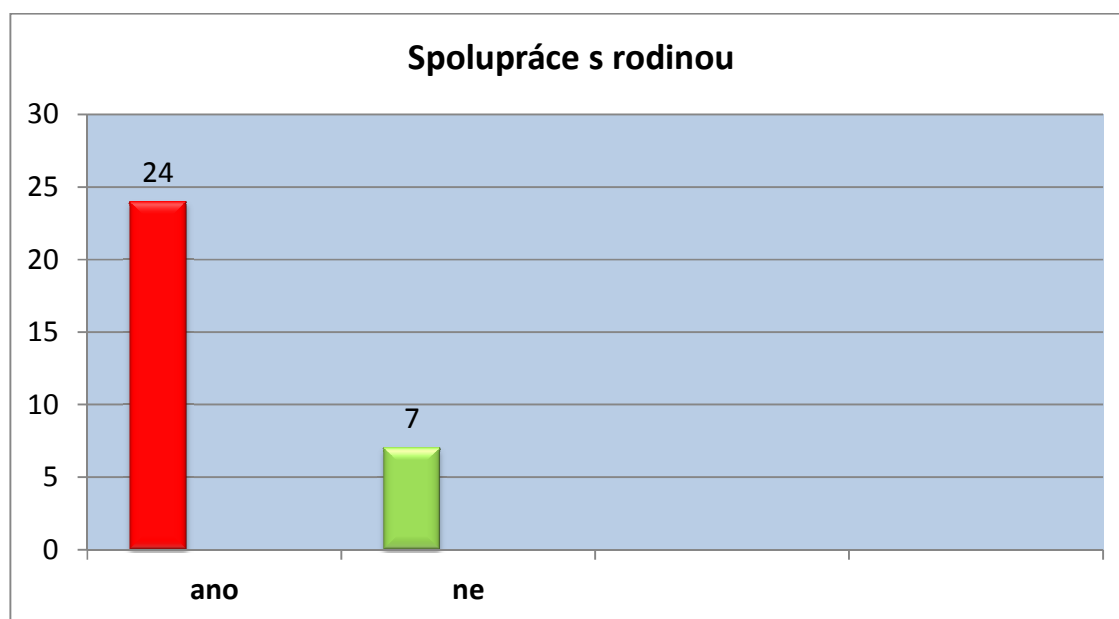
(vlastní sociální šetření, 2010)

Z výzkumu vyplývá, že většina rodin (24 respondentů) se snaží v programu spolupracovat a dochází společně s klientem na konzultace. 7 rodin respondentů během programu nespolupracovalo. Respondenti uváděli, že jsou rodiče příliš zaměstnaní, a nemohou přijet. Ze spisové dokumentace bylo zjištěno, že dva respondenti vykazovali známky psychické deprivace v důsledku týrání jednoho z rodičů.

1 respondent uvedl, že je otec ve vězení a matka má dalších 5 dětí a nemůže docházet ke spolupráci. Jako další důvody se vyskytly finanční potíže. Příliš drahé cestovné a těžká finanční situace v neúplné rodině, a špatné dopravní spojení do místa realizace programu. V programu jsou respondenti i z vesnic a měst, které jsou v blízkém okolí Jablonce nad Nisou, Semil a Turnova. Dojíždějí z Jilemnice, Rokytnice, Železného Brodu atd.

Na úvodní konzultaci klient společně s rodiči a poradcem vytváří resocializační plán. V jedné části plánu si vytyčí své cíle klient a v druhé části rodič. Cíle, na kterých pracují, jsou přesně formulované, měřitelné, aplikovatelné, realizovatelné a termínované. Respondenti si cíle určují sami v rámci osobního plánu a ten je v průběhu konzultací pravidelně kontrolován. Většina rodičů během programu spolupracovali a docházeli na konzultace společně s respondenty. Během rodinné konzultace společně s respondentem kontroluje osobní plán, vytváří dohodu, která se týká povinností respondenta a hospodaření s penězi.

graf č. 7

(vlastní sociální šetření, 2010)

12.3 Užívání psychoaktivních látek

Výzkum, který byl proveden v souvislosti s užíváním alkoholických nápojů u respondentů probačního programu REP potvrzuje je alarmující a potvrzuje obecný trend v České republice. Mladiství mají snadný přístup k alkoholu, existence měkkých zákonů (neexistence tvrdých postihů pro ty, kteří alkohol mladistvému koupí nebo dají, a v neposlední řadě liberální postoj rodičů. Často to jsou právě oni, kteří alkohol nabídnou dítěti jako první. (vaječný koňak, pivo po obědě atd.)

Prevence problémů působených alkoholem u dospívajících je u nás dlouhodobě podceňována. Mezinárodní studie ESPAD prováděná stejnou metodikou v různých zemích ukázala, že mezi šestnáctiletými dospívajícími v České republice je podstatně vyšší procento těch, kdo pijí pravidelně, i těch, kdo se opíjejí, než mezi stejně starými Američany. Výpočty prováděné v různých zemích ukazují, že zisk, který má stát ze zdanění alkoholu, zdaleka nepokrývá výši škod, které alkohol způsobí. (Pešatová, 2007)

Ze zkoumaného vzorku vyplynulo, že z celkového počtu 31 respondentů jich 25 požívá alkoholické nápoje. Respondenti sami přiznávali, že jim rodiče podávají alkohol. Nevidí v tom žádné potenciální riziko. 6 respondentů se vyjádřilo, že alkohol nepijí, ale vyzkoušeli ho. Zkušenost s alkoholem mělo všech 31. Viz graf č. 8 respondentů.

graf č. 8

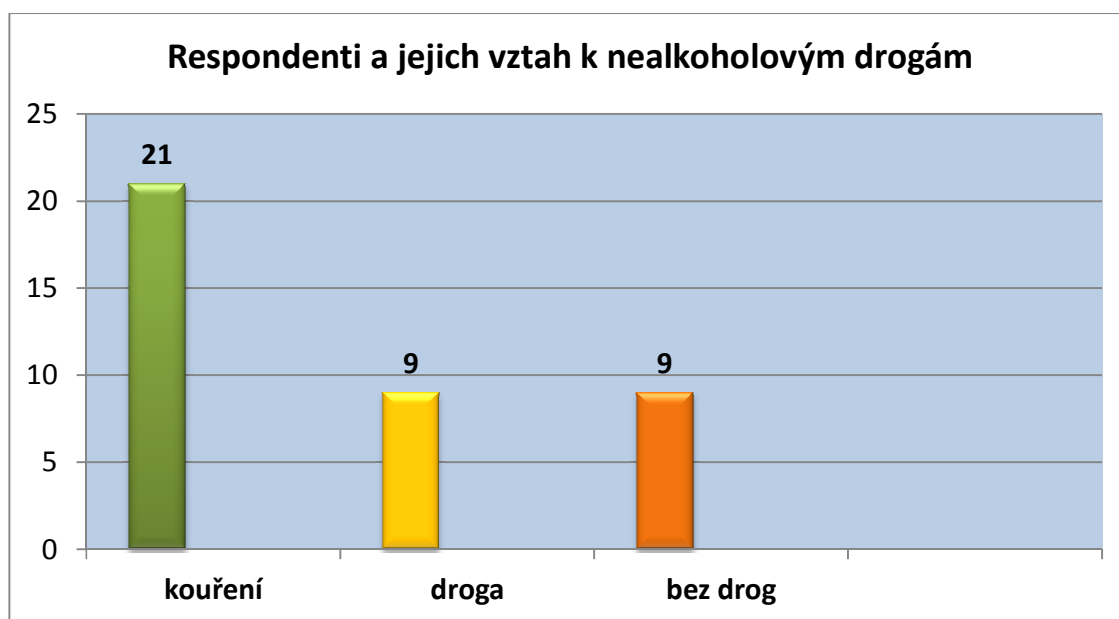

(vlastní sociální šetření, 2010)

Nejdostupnějšími a nejčastěji užívanými drogami jsou u mladistvých tzv. měkké drogy. Běžné cigarety a experimentování s marihuanou. Ze zkoumaného vzorku 31 respondentů je jich 21 pravidelných kuřáků. Ze spisové dokumentace vyplývá, že začali kouřit okolo 13 roku života. Cigarety dostávají zadarmo od starších vrstevníků, nebo si je kupují z kapesného, které jim dávají rodiče. Ve většině případů rodiče o kouření věděli. Viz graf č. 9.

Dále z praktických zkušeností s respondenty vyplynulo, že mají malé právní povědomí o tom, co to znamená nedovolená výroba a držení psychotropních látek a jedů a šíření toxikomanie. Respondenti se netajili s užíváním marihuany ani tím, kde mohou drogu získat. Respondenti si myslí, že marihuana, nezpůsobuje zdravotní a psychické potíže, naopak, oni se po požití drogy, cítí velmi dobře a na ně konkrétně marihuana vliv nemá. Takový přístup mladistvých je vysoce rizikový a může být spouštěčem k patologickému chování. (záškoláctví, útěky z domova, drobné krádeže atd.

graf č. 9

(vlastní sociální šetření, 2010)

Kazuistika č. 1

Mladistvému Danielovi byl uložen resocializační program na základě experimentování s drogou. Daniel vyrůstal u matky, která byla drogově závislá. Matka střídala místa svého pobytu se synem, během jednoho až dvou měsíců. Otce Daniel nezná. Vzhledem k častému stěhování chodil Daniel během 9 let do několika základních škol. Na začátku puberty začal pociťovat, že se od něj vrstevníci distancují. Byl špinavý, často měl vši a chodil do školy hladový.

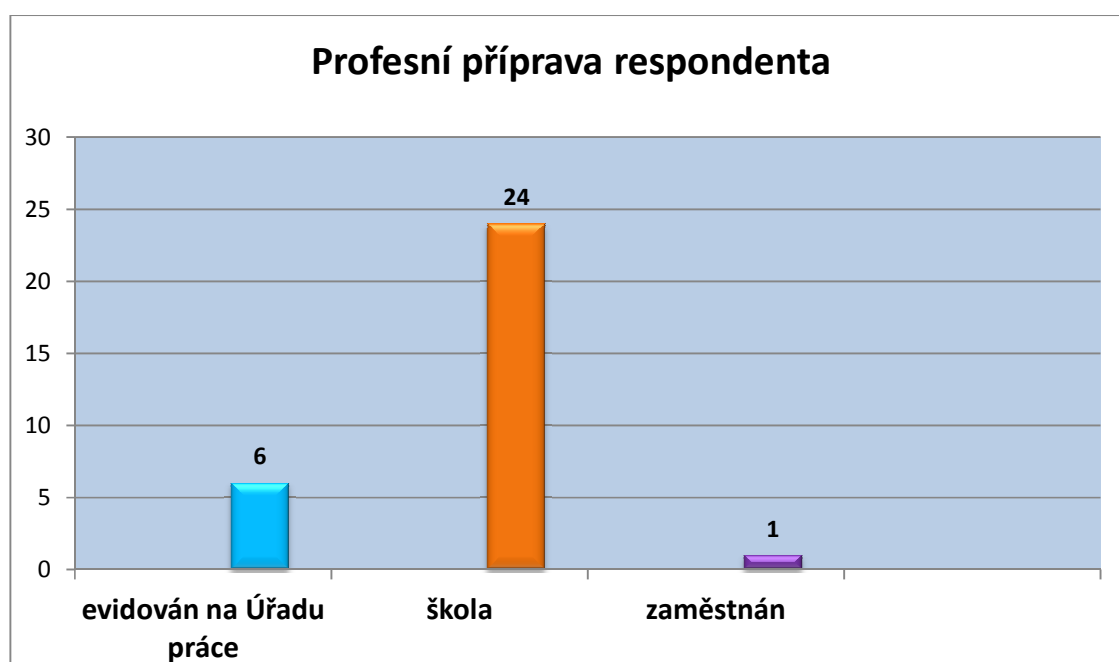
Od jedenácti let začal experimentovat s marihuanou a za dva roky na to si začal nitrožilně aplikovat opium. Drogu si sám vyráběl z makovic. Uváděl, že drogy jsou zadarmo a jeho nikdy nic nestály. Ve čtrnácti byl matce odebrán a přemístěn do dětského diagnostického ústavu na krátkodobý pobyt. Poté si ho vzala teta a momentálně je u ní v pěstounské péči. Během resocializačního programu se nedopustil protiprávního jednání, jeho prospěch ve škole byl velmi dobrý a přihlásil se ke studiu na maturitní obor. A uvažuje o dalším vzdělávání. Začal aktivně sportovat. Matka byla na detoxikační léčbě a Daniel až dostuduje, chce si matku vzít k sobě.

12.4 Profesní příprava

Profesní příprava klientů, je jedna z oblastí sociální práce v rámci probačního programu REP. Praktické zkušenosti dokládají, že klienti nevhodně komunikují a to jak v rodině, tak s vrstevníky, učiteli, ale i s úřady. Nedokážou využít možnosti internetu, neumějí vypracovat životopis, nedokážou vkládat na internet svou pracovní poptávku. Případným zaměstnavatelům neumí prezentovat své přednosti.

Tyto skutečnosti mohou negativně ovlivnit jejich zapojení do pracovního procesu. Z analýzy vzorku vyplynulo, že 24 respondentů se aktivně připravuje na budoucí zaměstnání, 6 respondentů je evidováno na úřadu práce a dokončili pouze základní vzdělání. 1 respondent je zaměstnán. Nastoupil do programu v 18 letech a byl vyučen a našel si zaměstnání ve svém oboru. Ostatní respondenti byli mladší 18 let. Viz graf č. 10

graf č. 10

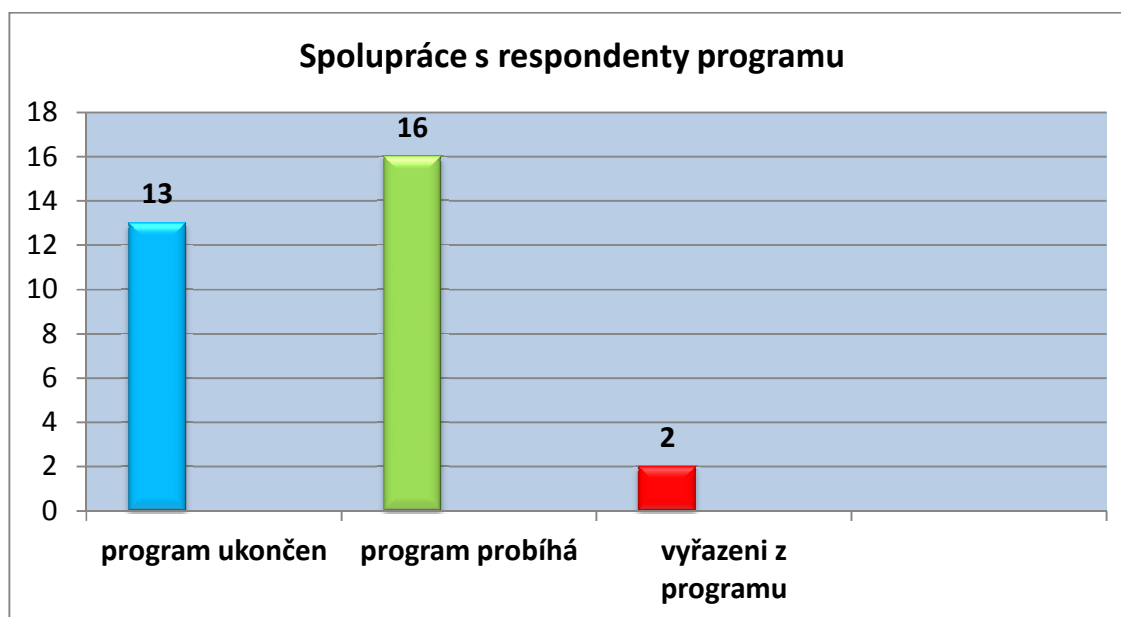
(vlastní sociální šetření, 2010)

12.5 Účinnost programu REP

Sledovaným ukazatelem je hodnocení respondentů, kteří program ukončili. Hodnotí se spokojenost s programem a jeho obsahem. Respondenti, kteří program řádně ukončili, ohodnotili a oznámkovali program a spolupráci v něm nejčastěji známkou 1 a 2. Ze spisové dokumentace vyplývá, že hodnocení stupněm 2 je z toho důvodu, že musí do programu dojíždět, protože místo realizace programu je daleko od jejich bydliště.

Respondenti se sjíždějí z celého okresu Semily a okresu Jablonec nad Nisou a místa realizace programu jsou Turnov, Semily a Jablonec nad Nisou. Horší známkou program za celou dobu jeho trvání od r. 2004 ohodnocen nebyl. U většiny respondentů (13) se podařilo program řádně ukončit, a to zejména díky velmi dobré spolupráci s pracovníky PMS, kteří aktivně respondenty motivují k řádnému dokončení programu. 16 respondentů v programu pokračovalo a 2 byli vyřazeni z programu, protože porušili pravidla programu. Viz graf č. 11.

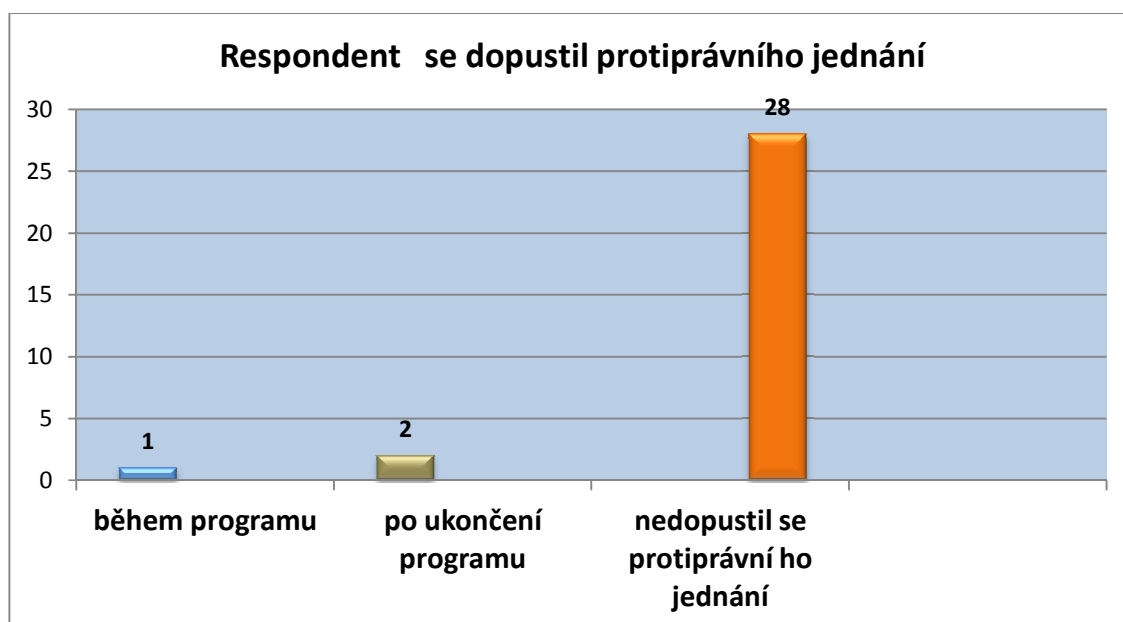
graf č. 11

(vlastní sociální šetření, 2010)

Dalším hodnotícím ukazatelem je to, jestli se respondent dopustil protiprávního jednání během resocializačního programu. Ve většině případů se respondenti další trestné činnosti nedopouštějí. Ze zkoumaného vzorku 31 respondentů se jich 28 během programu nedopustilo žádné trestné činnosti. 3 respondenti se po ukončení a v průběhu probačního programu dopustili trestné činnosti. Viz graf č. 12. Všichni 3 respondenti měli za sebou opakovanou trestnou činnost a rodiny respondentů měli vážné výchovné problémy. Spolupráce s rodinou neprobíhala. Viz graf č. 7.

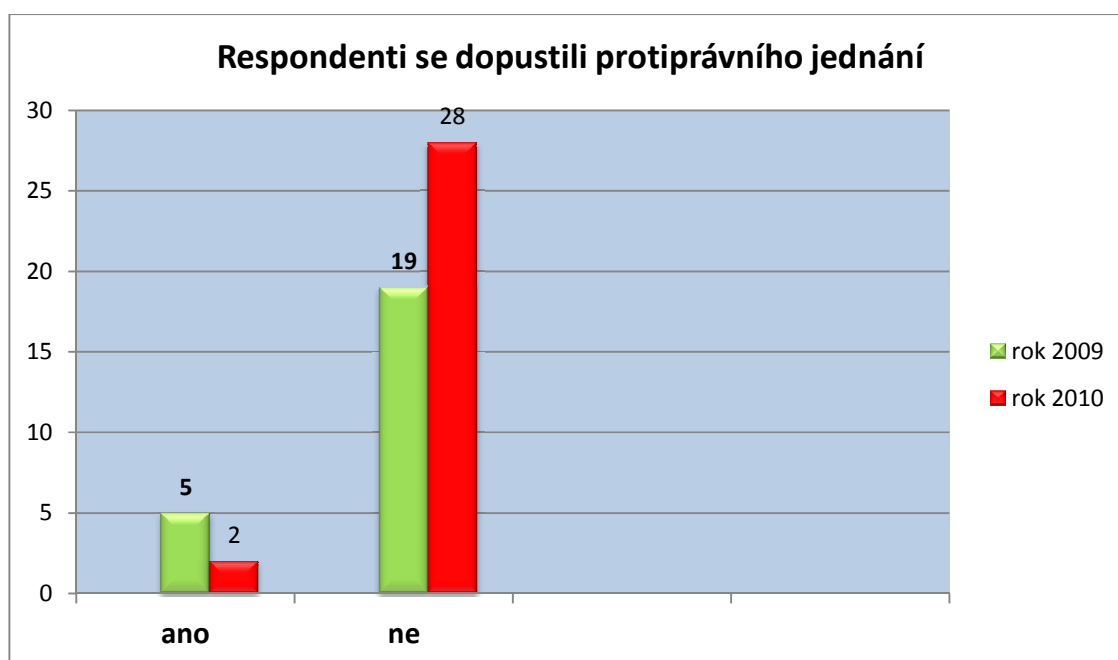
graf č. 12

(vlastní sociální šetření, 2010)

Jeden z předpokladů byl, do jaké míry respondenti páchali trestnou činnost po skončení resocializačního programu. Během následujících dvou let bylo zjištěno, že v roce 2009 řádně ukončilo program 24 respondentů. Ze spisové dokumentace vyplynulo, že 5 z nich se znovu dopustilo protiprávního jednání a 19 respondentů se v následujících letech 2010 a 2011 trestné činnosti nedopustilo. Ze vzorku 31 klientů z roku 2010 se dopustili protiprávního jednání 2 respondenti a 28 respondentů se protiprávního jednání nedopustilo. U některých respondentů je údaj o několik měsíců zkreslen, vzhledem k datu ukončení programu. Respondenti vstupují do programu během roku průběžně.

graf č. 13

(vlastní sociální šetření, 2010)

13 Shrnutí získaných výsledků a jejich vyhodnocení

Jakou součástí empirického průzkumu byly formulovány a následně testovány dva předpoklady

- a) 90% respondentů zařazených do resocializačního programu, program řádně dokončí.
- b) 80% respondentů, kteří absolvovali resocializační program, se v jeho průběhu a následujících 2 letech nedopustili protiprávního jednání.

Pro lepší přehlednost byl průzkum prováděn ve čtyřech rovinách. První rovina se týkala trestné činnosti. Bylo zjištěno, že majetková trestná činnost je nejrozšířenější provinění mladistvých. Co se týče počtu provinění, jedná se ve většině případů o prvopachatele. Bylo zjištěno, že většina respondentů se dopustila protiprávního jednání poprvé. Během programu probíhalo sledování chování respondentů, bylo zjišťováno páčání trestné činnosti respondentů, jejich chování ve školách. Bylo vysledováno, že respondenti nejvíce páchají skupinovou trestnou činnost. Vliv vrstevníků je prokazatelný. Rizikové prostředí v podobě part a gangů, silně ovlivňují chování mladých negativním způsobem.

Ve druhé rovině byl proveden průzkum, z jakého rodinného prostředí respondent pochází. Během průzkumu bylo vysledováno, že podmínky, ze kterých mladiství přicházejí do probačního programu, nejsou příznivé. Většina respondentů pochází z neúplné rodiny, kde jsou obvykle v péči matky. Tato skutečnost úzce souvisí s nepříznivou ekonomickou situací v rodině. Bylo vysledováno, že matky mají potíže s tím, aby si našly odpovídající zaměstnání. Potencionální zaměstnavatelé nechtějí přijímat ženy v péči s dětmi a už vůbec ne samoživitelky. Respondenti si stěžovali na špatnou ekonomickou situaci doma a špatně nesou, pokud si nemohou koupit počítač a pěkné moderní oblečení.

Třetí rovina šetření, se týkala užívání psychoaktivních látek. Poznatky byly rozděleny na užívání nealkoholových drog a alkoholu. K nejběžněji používaným nealkoholovým drogám patří cigarety a marihuana. Většina respondentů kouří běžné cigarety. Respondenti přiznávali, že začali holdovat tomuto návyku kolem puberty. Z výsledků vyplynulo, že je populární experimentování s marihuanou. Mladí lidé si myslí, že žádná zdravotní riziko kouření běžných cigaret ani marihuany nepřináší. Respondenti se domnívali, že to „jen chtějí zkusit“ a kdykoli toho mohou nechat. Užívání tzv. tvrdých drog se v našem vzorku nevyskytlo.

Jakou čtvrtá rovina průzkumu byla určena profesní příprava. V rámci tohoto šetření bylo zjištěno, že se většina respondentů, aktivně připravuje na budoucí povolání. 1,55% respondentů je na Úřadu práce. Jsou to respondenti, kteří ukončili povinné základní vzdělání na praktické základní škole. Uplatnění z tohoto typu škol je omezené a 1 respondent si během 2 let podal přihlášku do učebního oboru 2 krát a nepřijali ho. Takový mladý člověk se jen velmi těžko uplatní na trhu práce a je zde velké riziko kriminální recidivy, vzhledem k tomu, že i jeho rodina je v nepříznivé ekonomické situaci.

Průzkumem bylo prokázáno, že respondenti resocializační program pro mladé obviněné nebo odsouzené řádně dokončí 46% z celkového počtu respondentů. Údaj je zkreslen o respondenty, kteří pokračují v programu v dalším roce. A 69,55 % respondentů se během resocializačního programu a následně dva roky po skončení nedopustí protiprávního jednání.

Ze sledovaného vzorku vyplynulo, že i když mladí lidé pocházejí z nepříznivého rodinného prostředí, a i další výše uvedené skutečnosti nahrávají tomu, že mohou opětovně sklouznout k páčání trestné činnosti, je možné prostřednictvím resocializačního programu dosáhnout velmi příznivých výsledků. Respondenti zažívají prostřednictvím komunikace osobní přístup a motivaci k dodržování správných norem ve společnosti.

Mladí si sami určují cíle a prostřednictvím sebereflexe a zpětné vazby docházejí k závěrům, které jsou v souladu s právním systémem. Spolupráce s rodinou je dalším posílením vzorce, které vede k nápravě narušených vazeb. V neposlední řadě posilování právního vědomí je klíčovým momentem pro respondenty, aby se více nedopouštěli protiprávního jednání.

Z výzkumného vzorku respondentů se potvrdilo, že trestnou činnost ve větší míře páčají chlapci. Pohlaví respondenta má vliv na protiprávní jednání. Poměr páčání trestné činnosti je 1:5 viz teoretická část. V našem vzorku se dopustily protiprávního jednání: 4 dívky z celkového počtu 31 respondentů. To se rovná poměru 1:7,75.

ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce bylo charakterizovat resocializační program pro mladé obviněné nebo odsouzené. V rámci tohoto programu probíhá proces nápravy u mladých, kteří se dopustili protiprávního jednání. Resocializační program pro mladé obviněné nebo odsouzené využívá kognitivně-behaviorální přístup, kde jde o rozvoj sociálních a komunikačních dovedností klienta, nácvik vhodných forem chování a s náhledem na sebe sama. Respondenti pocházeli z rodinného prostředí s narušenými vzorci chování, které v rámci programu je potřeba změnit.

Stává se, že i ve funkční rodině se může mladý člověk odchýlit od předpokládaného normálního vývoje a sklouznout pod tlakem vrstevníků k protiprávnímu jednání. Cílem programu je snížit počet soudních rozhodnutí o nařízení ústavní výchovy u mladistvých, nebo soudní rozhodnutí o dalších trestních opatřeních pro mladistvé. Rozvoj programu proto považuji za velmi důležitý.

U většiny klientů se podařilo program řádně ukončit, a to zejména díky velmi dobré spolupráci s pracovníky PMS, kteří aktivně klienty motivují k řádnému dokončení programu. V programu nejvíce spolupracovali pracovníci PMS v Semilech a PMS v Jablonci nad Nisou. Dobrá spolupráce probíhá s kurátory pro mládež. Program má dostatek klientů, avšak ne všichni jsou motivováni k řádnému ukončení programu. V průběhu roku 2010 došlo k nárůstu počtu klientů oproti roku 2009.

Stěžejní částí studie bylo zjištění, zdali respondenti program dokončili a znovu se většina z nich nepodílela na trestné činnosti. V trestní justici, je recidiva považována za nejčastější využívané kritérium pro posouzení účinnosti určitého opatření. Ze spisové dokumentace vyplynulo, že větší polovina 69,55% klientů je motivována k tomu, aby více nepáchali trestnou činnost. Ve většině případů respondenti podnikli kroky ke zlepšení jejich situace v rámci svého osobního plánu, na kterém se spolupodílí zákonný zástupce klient a poskytovatel.

Z dohody bylo zřejmé, co kdo udělá, do kdy a za jakých podmínek. Program resocializace mladých obviněných nebo odsouzených funguje v ČR od roku 2004, kdy získal schválení, (akreditaci) ministra spravedlnosti. Akreditace konkrétního probačního programu je zákonným požadavkem pro jeho uložení a realizaci. Akreditace by měla být zárukou toho, že služby v nich poskytované budou dostatečně kvalifikované a finančně by měl být zajištěn chod programu. Momentálně je situace s financováním probačních programů nepovzbudivá, ani resocializační program pro mladistvé obviněné není výjimkou.

NÁVRH OPATŘENÍ

Největší přínos resocializačního programu spatřuji ve způsobech i formách práce s klientem. Individuální práce s klientem a kontinuálně s jeho rodinou patří k účinným metodám v sociální práci. V rámci programu jsou zásadní zejména prvky, směřující k získání či zdokonalení sociálních dovedností klienta, potřebných pro zvládání rizikových situací.

Během práce s klienty se zvyšuje počet klientů, kteří mají specifické poruchy učení, pozornosti, mají diagnostikovanou dyslexii, případně jsou to klienti se sníženým intelektem. Vzhledem k absenci podobných organizací, které by nabízely podobný program, by bylo dobré se zaměřit i tímto směrem a hledat způsoby jak pomáhat i těmto klientům. Program by se mohl zaměřit na doučování a prosté čtení. V hodnotách a hlavně dovednostech klientů zcela schází chuť číst. V domácnostech nejsou knihy a klienti málo nebo vůbec nečtou. Obsah by byl vybrán tak, aby klienty v programu zaujal.

Jako největší potíží shledávám problém s financováním programu. V roce 2010 byl program financován z Ministerstva spravedlnosti a program podpořilo město Jablonec nad Nisou. V letošním roce Jablonec nad Nisou se v rámci úsporných opatření rozhodl program finančně nepodpořit. Nutné je vyřešit systém finančního pokrytí nákladů spojených s realizací programu.

Posílat včas peníze od začátku roku, spojit akreditaci s financováním. Např. 3 roky akreditace (momentálně jsou jen dva), a sní spojené 3 roky financování. Jednak není možné získat 100% krytí projektu, další problém je skutečnost, že finance jsou přiděleny, ale možnost s nimi nakládat je o několik měsíců pozdržena. Je nutné zajistit víceleté dotace pro programy, aby se zachovala její potřebná kontinuita a také fakt, že realizace je u nás do značné míry závislá na neziskových organizacích.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- ANTIER, E. ,2004. *Agresivita dětí*. Vyd. 1. Praha: Portál. ISBN: 80-7178-808-2
- ATKINSONOVÁ, R. et al., 1995. *Psychologie*. Vyd.1. Praha 1. Victoria Publishing, a.s. ISBN 80-85605-35-X
- ČERNÍKOVÁ, V. a kol., 2008. *Sociální ochrana terciární prevence, její možnosti a limity*. Vyd. 1. Plzeň: Aleš Čeněk. ISBN 978-80-7380-138-0
- JELÍNEK, J. a kol., 2004. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže s poznámkami a judikaturou*. Vyd. 1. Praha: Linde Praha. ISBN: 80-7201-493-5
- KALINOWSKI, M., Pelka J., 1996. *Zarys dziejów resocjalizacji nieletnich*. Vyd. 1. Warszawa: Wydawnictwo Wyzszej Szkoły Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej. ISBN 83 – 904192-6-2
- MATOUŠEK, O. a kol., 2008. *Metody a řízení sociální práce*. Vyd.2. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-502-8
- MATOUŠEK, O. a kol., 2008. *Slovník sociální práce*. Vyd. 2. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-368-0
- MATOUŠEK, O. a kol., 2005. *Sociální práce v praxi*. Vyd. 1. Praha: Portál. ISBN 807-36-7002-X
- MARTÍNEK, Z., 2009. *Agresivita a kriminalita mládeže*. Vyd. 1. Grada. ISBN 978-80-247-2310-5
- PEŠATOVÁ, I., 2007. *Sociálně patologické jevy u dětí školního věku*. Vyd. 1. Technická univerzita v Liberci. ISBN 978-80-7372-291-3
- ROZUM, J. a kol. 2011. *Probační programy pro mladistvé*. Institut pro kriminologii a sociální prevenci. Vyd. 1. ISBN: 978-80-7338-114-1
- SOCHŮREK, J., 2009. *Úvod do sociální patologie*. Vyd. 1. Technická univerzita v Liberci. ISBN: 978-80-7372-448-1
- SOVÁK, M. a kol., 2009. *Defektologický slovník*. Vyd. 1. Jinočany H & H. ISBN:80-86022-76-5
- ŠTERN, P. a kol., 2010. *Probace a mediace*. Vyd. 1. Praha: Portál. ISBN: 978-80-7367-7572
- VÁGNEROVÁ, M., 2008. *Vývojová psychologie pro obor penitenciární péče*. Vyd. 1. Technická univerzita v Liberci . ISBN 978-80-7372-307
- ZAPLETAL, J. a kol., 2008 *Prevence kriminality*. Vyd. 1. Praha: Policejní akademie ČR. ISBN 978-80-7251-270-6.
- ABZ slovník cizích slov: *Pojem resocializace* [online]. [vid. 1. 1. 2012]. Dostupné z: (<http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/resocializace-resocialisace>
- Doktorka.cz: *Psychická deprivace dětí* [online]. [vid. 2. 1. 2012]. ISSN 1213-1903. Dostupné z: <http://rodina-deti.doktorka.cz/psychicka-deprivace-deti/>
- DUDOVÁ, R. Socioweb: *Neúplná rodina, nefunkční rodina* [online]. [vid. 3. 3. 2012]. Dostupné z: <http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=319&lst=115>

NICM: *Kriminalita a delikvence – charakteristika* [online].[vid. 8. 3. 2012]. Dostupné z:<http://www.nicm.cz/kriminalita-a-delikvence-charakteristika>

Zákon Č. 218/2003 Sb. In: *Pracepropravniky.cz*. 2010 [online].[vid. 12. 12. 2011]. Dostupné z: <http://www.pracepropravniky.cz/zakony/zakon-o-soudnictvi-ve-vecech-mladeze>

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 Formulář anamnestických údajů

Druh trestné činnosti vč. §	četnost	V %	
krádež §247			§182 - Poškození a ohrožování provozu obecně prospěšného zařízení
porušení dom.svobody § 238			§238 - Porušování domovní svobody
pohlavní zneužívání §242			§257- Poškození cizí věci
poškození cizí věci §257			§242 - pohlavní zneužívání
poškození a ohrožování provozu §182			§247 - krádež
nedovolené ozbrojování §185			§ 185 - Nedovolené ozbrojování
šíření toxikomanie §188			§ 188a - Šíření toxikomanie
ublížení na zdr. §221			§řzení vozidla bez řidičského oprávnění
řízení vozidla bez řidičského průkazu			§221 - ublížení na zdraví
neoprávněné užívání cizí věci			§ 249 Neoprávněné užívání cizí věci
Celkem			

	četnost	V %
opakovaná trestná činnost.		
první trest. Č.		
Celkem		

		V %
trč. Pod vlivem alkoholu		
pod vlivem		
bez vlivu drog		
Celkem		

Tr. Činnost	četnost	V %
Individuální		
Spolupachatelství		
Celkem		

Trestná činnost	četnost	V %
Násilná		
Nenásilná		
Celkem		